

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Філософський факультет
Кафедра політології

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ
Кваліфікаційна робота
зі спеціальності 052 – «Політологія»
освітній рівень «Магістр»

Студентки:
II курсу
денної форми навчання
спеціальності «Політологія»
Ярошенко Анастасії Валеріївни

Допущено до захисту:
Завідувач кафедри _____

Науковий керівник:
Доктор політичних наук, професор
Батрименко Олег Володимирович

КИЇВ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	7
РОЗДІЛ II. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	20
РОЗДІЛ III. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	55
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Кінець XX - початок XXI століття. ознаменувався зміною геополітичної ситуації, оскільки біполярне протистояння змінилося численними регіональними конфліктами та локальними війнами. Нові загрози та виклики мали значний вплив не лише на окремі країни, а й на глобальну систему безпеки в цілому. Це призвело до зростання регіональної напруги, збільшення ймовірності переходу локальної сутички у збройне протистояння, загроза від яких значно перевищує їх територіальний масштаб та місцезнаходження – тобто регіональні конфлікти в умовах глобалізаційного впливу стають важливими та вимагають реакції від усього світового товариства. З огляду на вищевикладене, стає зрозумілим, що безпека окремо взятої країни значною мірою залежить від ситуації в регіоні світу. Така ситуація вимагала діяльності міжнародної спільноти для забезпечення миру.

Провідна роль у проведенні міжнародних миротворчих операцій належить ООН. Ця міжнародна організація володіє найбільшими матеріально-технічними ресурсами для проведення миротворчих операцій та має виключне право надавати мандат на розгортання таких операцій. На цій основі Україна орієнтується у своїй миротворчій політиці насамперед на рішеннях ООН та розглядає свою діяльність у миротворчих операціях як внесок у роботу цієї впливової організації у галузі зміцнення всеохоплюючого миру та безпеки у всьому світі.

Участь України у міжнародних миротворчих операціях стала важливою та ефективною формою міжнародної співпраці Збройних Сил України. Виконання найважливіших завдань українських миротворців у багатьох «гарячих точках» світу сприяє підтримці боєздатності військових частин та є важливим фактором професіоналізації військових.

Актуальність участі українських контингентів у миротворчих операціях ООН полягає в тому, що 28-річний миротворчий процес України важливий у рамках цієї провідної міжнародної організації, яка встановлює основні принципи та положення для вирішення суперечок та характер таких операцій, їх суть та основні напрямки мирної діяльності. Участь України в миротворчих операціях є центральним компонентом вкладу нашої країни в ООН, яка останнім часом активно обговорює питання посилення своєї ролі у запобіганні збройних конфліктів передконфліктними миротворчими операціями. Змістовна сторона міжнародних та національних аспектів участі України в миротворчих операціях ООН враховується у відповідних постановах Верховної Ради, указах Президента та рішеннях Кабінету Міністрів. Важливо врахувати прийняття резолюцій Ради Безпеки ООН, без яких миротворча операція офіційно не може розпочатися.

Саме тому вивчення політичного аспекту участі України у заходах з підтримання міжнародного миру і безпеки є проблемою актуальною і важливою в багатьох аспектах, а саме: узагальнення військового досвіду, розробка взаємодій підрозділів зарубіжних країн, урахування регіональних особливостей та ін.

Об'єктом дослідження є миротворча діяльність України.

Предметом дослідження є політичний аспект миротворчої діяльності України.

Метою дослідження є розкриття політичного аспекту миротворчої діяльності України.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- розглянути теоретико-методологічні засади дослідження миротворчої діяльності України;
- простежити становлення та розвиток миротворчої діяльності України;
- окреслити стан та перспективи миротворчої діяльності України.

За останні роки наукова зацікавленість до вивчення міжнародних аспектів історії України, миротворчої діяльності підвищилась як у вітчизняній, так і зарубіжній історіографії та політології. Певним чином це пояснюється зростанням ролі України на міжнародній арені, зокрема у розв'язанні питань, що виникають перед світовим співтовариством. Об'єктивне вивчення ролі та внеску українських миротворців у проведення операцій під егідою ООН сприятиме утвердженню України як рівноправного члена світової спільноти. Питання миротворчої діяльності нашої держави представлені у працях С. Віднянського, В. Гевко, М. Голика, О. Дронговського, О. Їжака, С. Кіреєва, А. Леги, Ю. Палагнюк, О. Пацьох, Г. Шелест, Л. Чекаленко. Але миротворча діяльність потребує подальшого дослідження, особливо у зв'язку із сучасними подіями у світі та Україні.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в комплексному аналізі передумов, особливостей та значення миротворчої діяльності України з початку її існування як незалежної держави.

Теоретико-методологічна основа дослідження. В ході дипломної роботи застосовувався міждисциплінарний підхід, який характеризувався застосуванням комплексу філософсько-світоглядних, загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Зокрема, під час розгляду теоретичної бази використовувався діалектичний метод пізнання – для вивчення та обґрунтування основних понять, що використовуються у роботі, та вивчення

розвитку правових явищ у контексті їх взаємозв'язку. Міждисциплінарність предмета визначає використання системного методу, особливо при дослідженні миротворчості як складного явища, що поєднує певні механізми та інструменти. За допомогою описового методу та аналізу було описано та проаналізовано міжнародну миротворчу діяльність та участь України в них. Статистичний метод був використаний для ілюстрації прикладів участі українського контингенту в міжнародних миротворчих операціях. За допомогою порівняльного методу проаналізовано специфіку форм миротворчості - превентивної дипломатії, встановлення миру, сприяння миру, підтримки миру та примусу до миру. Історичний метод використовувався для дослідження еволюції становлення та розвитку концепції миротворчості, а також при вивченні світового й українського досвіду здійснення та участі у миротворчих операціях ООН. Формально-юридичний метод застосовувався в процесі аналізу юридичного змісту міжнародно-правових актів та національного законодавства держав, у тому числі України, що регламентують порядок здійснення миротворчої діяльності.

Незважаючи на достатньо ґрунтовну розробку окремих питань, вони створюють лише передумови для подальшого системного вивчення історії миротворчої діяльності незалежної України. Це і зумовлює необхідність даної роботи.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, основної частини, що мстить 3 розділи, висновків та списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Виявлення та розуміння різноманітності складних системних перетворень в історії миротворчих операцій та останніх геополітичних умов, що в даний час супроводжуються появою багатьох загроз нового типу та зростаючою невизначеністю світового простору безпеки, а отже, зростанням ролі у цих умовах міжнародної миротворчої діяльності миролюбивих держав по запобіганню воєнних конфліктів, врегулювання кризових ситуацій, зацікавленістю світового співтовариства в забезпеченні миру і формуванні ефективних механізмів підтримання безпеки на планеті базуються на методології як науковій системі принципів й методів аналізу означеної проблематики, використання новітніх підходів та понятійно-термінологічного інструментарію.

Такий методологічний підхід до вивчення багатогранної історії співпраці між Україною та ООН у миротворчій діяльності сприятиме теоретичному синтезу необхідних знань, що дозволяє трансформувати їх певну суму з цілісного комплексу міжнародної миротворчої праці у різних напрямках з простого чи лише емпіричного осмислення набору й використання окремих подій і фактів в єдину органічну наукову систему знань з порушеної у даному дослідженні проблеми.

Тож теоретико-методологічні засади цієї роботи обумовлені специфікою мети й науково-дослідницькими завданнями відповідно до сучасної універсальної системи колективної безпеки, що закріплена у статутних вимогах Організації Об'єднаних Націй як найважливіша гарантія забезпечення міжнародного миру та безпеки шляхом проведення операцій по підтриманню миру в усьому світі та відповідних нормативних актах та постановках

українського законодавства, що регулювали діяльність українських миротворчих континентів на різних етапах історії.

Об'єктивне дослідження ролі та внеску українських миротворців у здійснення операцій під егідою ООН сприятиме утвердженню України як рівноправного члена світового співтовариства. Питання миротворчої діяльності нашої країни викладені в працях В. Бруза [5], [6], [7], С. Віднянського [8], [9], В. Гевка [15], М. Голика [16], Дронговський [23], Іжачок [28], С. Кіреєва [31], А. Лега [34], Ю. Палагнюк [42], І. Пацоха, [43], Г. Шелест [72], [73], Л. Чекаленко [69]. Але миротворча діяльність потребує подальших досліджень, особливо стосовно поточних подій у світі та в Україні.

Важливим методологічним аспектом історичної науки є підвищення науково-концептуального значення методології у розробці теоретичних основ проблеми, уточнення її понятійно-категоріального апарату. У зв'язку з цим буде доцільним вивчити термінологічні проблеми та визначити особливості розвитку української миротворчої діяльності, що дозволить всебічно та об'єктивно з'ясувати та проаналізувати основні фази миротворчої діяльності України, її основні закономірності та тенденції.

Ключовими термінами у роботі є: "миротворчість", "міжнародне співробітництво", "миротворчі сили", "міжнародне співробітництво", "міжнародний конфлікт", "превентивна дипломатія", "політика примусу до миру". Тому в рамках запропонованої теми дослідження важливо виявити та проаналізувати суть та зміст цих основних понять. Слід зазначити, що досвід світової політології та історіографії свідчить про існування змін у найпоширеніших категоріях та концепціях в науці, кожна з яких рано чи пізно, залежно від віку та стану суспільства, набуває особливих рис та характеристик, витісняючи інших попередні.

Відповідно до мети, викладеної в роботі, на мій погляд, важливо пояснити таке основне поняття, як „підтримка миру”. Крім того, численні військово-політичні кризи, що охопили різні частини світу протягом останніх років, ще більше посилили значення та потребу вивчення феномену миротворчості. Миротворче співробітництво України з міжнародними організаціями та іноземними партнерами стало одним з головних пріоритетів політики України у 1991 році після здобуття незалежності, і ми бачимо, що українська державність безпосередньо залежить від її вирішення. З моменту здобуття незалежності наша країна стала учасником миротворчих операцій, що фінансуються ООН, які стали важливим компонентом її зовнішньої політики, роблячи значний акцент на запобіганні війнам та збройним конфліктам та підтримці миру та безпеки, в тому числі шляхом участі в миротворчих місіях. Завдяки своїй євроатлантичній орієнтації Україна тісно співпрацює з ООН та іншими міжнародними організаціями (НАТО, ОБСЄ, Європейським Союзом тощо). У зв'язку з цим вона підтримує та бере участь у миротворчих операціях, що проводяться цими міжнародними структурами.

Слід зазначити, що миротворча діяльність завжди була надзвичайно важливим питанням у долі української держави. З огляду на це вітчизняна політологія, паралельно з державою, яка гармонує з нею, розробила власне визначення підтримання миру в континуумі міжнародних відносин у сучасних геополітичних умовах.

Аналізуючи загалом формування нової системи міжнародних відносин, основні напрямки української зовнішньої політики та радикальні зміни у світовому геополітичному просторі на рубежі ХХ-ХХІ століть, варто звернутись до окремих питань миротворчої діяльності України, новітніх методологічних підходів й теоретичної інтерпретації емпіричного матеріалу, тим самим сприяючи осмисленню міжнародного життя, окремих аспектів

поступової еволюції миротворчої діяльності, а також нових форм і способів урегулювання кризових явищ, акцентуючи увагу на пріоритетності для України поглиблення співпраці, зокрема військової, з Організацією Об'єднаних Націй у проведенні міжнародних миротворчих операцій і в сучасну епоху.

Однак слід зазначити, що, незважаючи на нещодавнє суттєве збільшення кількості наукових праць з цього питання, свіжа вітчизняна та зарубіжна політологія не має єдиного підходу у визначенні миротворчої діяльності як складової частини міжнародної системи безпеки. Так, на думку М. Каменецького, миротворчість - це військово-політична та економічна діяльність суб'єктів міжнародних відносин, яка здійснюється відповідно до мандата міжнародних або регіональних організацій (ООН, ОБСЄ) і спрямована на запобігання, вирішення або постконфліктне врегулювання між – або внутрішньодержавних конфліктів з метою міжнародної безпеки, стабільності й усунення загрози миру [33, с. 449].

На його думку, “миротворчу діяльність підрозділяють на превентивну дипломатію, операції з підтримання миру (peacekeeping) і операції з примусу до миру (peace enforcement)” [33, с. 449]. Під підтриманням миру розуміється дії військового, поліцейського і політичного персоналу міжнародної організації у районі міжнародного або внутрішньодержавного конфлікту за згодою його учасників. Як правило ці дії спрямовані на підтримання перемир'я з метою врегулювання конфлікту політичними засобами. Операції з підтримання миру проводяться на основі ст. VI Статуту ООН і не передбачають застосування сили; основа концепції примусу до миру міститься в ст. VII Статуту ООН і розуміється як використання “таких дій повітряних, морських і сухопутних сил, що можуть бути необхідні для підтримання міжнародного миру і безпеки” [33, с. 449].

Зазначимо, що підтримка миру - це велика, складна, динамічна система, яка має свою структуру. Процеси міжнародної миротворчої співпраці повинні бути підпорядковані проблемам міжнародної безпеки та підтримці миру та стабільності.

З розпадом біполярної системи в міжнародних відносинах відбулися радикальні зміни, які мали значний вплив на мирну систему ООН. На цьому тлі глибокі зміни в характері конфліктів та загроз безпеці в сучасному світі вимагають певної адаптації основних принципів миротворчості. На думку авторів роботи, звичайно, механізми та заходи з підтримання миру набувають зараз нового значення, а ООН шукає відповідні шляхи їх використання, але сучасні міжнародні миротворчі операції не повинні змінюватися, незважаючи на змінені підходи.

На мою думку, міжнародні миротворчі операції слід розглядати як надійний засіб створення стабільного зовнішньополітичного середовища та зміцнення глобальної та європейської системи безпеки та миру. Це надзвичайно важливо в сучасній ситуації, де зростає взаємозалежність країн у світі. Оскільки в цій ситуації жодна країна, якою б сильною не була в економічному та військовому відношенні, не може ізолюватись від потенційних загроз.

Дослідження багатьох робіт на цю тему переконливо показує, що міжнародні миротворчі операції під егідою ООН є складним і багатогранним комплексом двосторонніх та багатосторонніх політичних, економічних, дипломатичних, військових та гуманітарних міжнародних відносин, спрямованих на попередження, вирішення та вирішення конфліктів з метою міжнародної безпеки та усунення загрози миру.

На рубежі тисячоліть в умовах зростаючої взаємозалежності країн постбіполярного світу співпраця між міжнародними організаціями та

демократичними країнами набула якісно нових форм. У цьому контексті було б доцільним з'ясувати термінологічні питання, пов'язані з поняттям «міжнародне співробітництво». Концепція міжнародної співпраці відображає процес взаємодії між міжнародними суб'єктами, в якому переважає спільний пошук можливостей для реалізації інтересів усіх зацікавлених сторін.

Міжнародна співпраця є невід'ємною частиною світової політики. Участь у міжнародній політиці передбачає співробітництво держав на односторонніх та багатосторонніх засадах. Співпраця дозволяє забезпечити достатньо ефективне розв'язання тих проблем, які виникають в різних сферах внутрішньодержавного й міжнародного життя [33, с. 31].

Миротворче співробітництво між Україною та ООН займає особливе місце в системі міжнародних відносин, оскільки стабільність і мир мають першочергове значення з огляду на триваючі реформи Збройних Сил та російську агресію в Криму та на сході України. Багаторічна співпраця нашої країни з ООН в першу чергу відображає геополітичний вектор багатогранних відносин для забезпечення національної безпеки та миру.

Співпраця між Україною та ООН у миротворчій діяльності характеризується сумісністю інтересів та цілей, результатом яких є координація їхньої діяльності з метою досягнення спільних задач у миротворчих операціях та зміцненні миру та безпеки. Участь України у миротворчих операціях ООН автори розглядають як важливий фактор зовнішньої політики, як засіб зміцнення національної безпеки шляхом створення стабільного зовнішньополітичного середовища, як внесок у зміцнення глобальної безпеки та побудову стабільної та безпечної Європи.

Варто підкреслити, що у контексті цієї праці необхідно уточнити суть також такого терміну, як “миротворчі сили”. Тим більше, що у липні 1992 року

Рада Безпеки ООН схвалила рішення про включення України у число держав, які надавали миротворчий військовий персонал Сил ООН по охороні на території деяких колишніх югославських республік. На думку І. Підкова та О. Джегор - "миротворчі сили ООН - військові та поліцейські підрозділи, сформовані Генеральною Асамблеєю ООН або Радою Безпеки ООН для підтримання миру та стабільності в певній країні чи регіоні" [29, с. 184].

Миротворчі сили ООН складаються з добровільних контингентів держав-членів і перебувають під командуванням ООН. Міжнародні збройні угруповання використовуються для вирішення конфліктів, участі в операціях з питань миру та безпеки в районах воєнних конфліктів.

Для повного вирішення проблеми дослідження необхідно також з'ясувати сутність таких понять, як «превентивна дипломатія» та «примус до миру». Науковці миротворчість підрозділяють на превентивну дипломатію та операції з підтримки миру (peacekeeping) й операції примусу до миру (peace enforcement). Під підтримкою миру автори розуміють дії військового, поліцейського й політичного персоналу міжнародної організації в районі конфлікту, що здійснюються за згодою його учасників. Як правило такі дії спрямовані на підтримку перемир'я з метою припинення конфлікту політичними засобами і не передбачають застосування сили. А концепція примусу до миру розглядається як використання військових сил для підтримки міжнародного миру і безпеки.

Слід зазначити, що основою мирної діяльності є превентивна дипломатія як засіб попередження конфліктів. Але в миротворчій діяльності застосовується й ряд таких заходів, як превентивне розгортання миротворчих сил; превентивне роззброєння; превентивні гуманітарні дії та превентивні заходи щодо зміцнення миру, які здійснюються з відома урядів держав і можуть включати різні

конкретні заходи у сфері суспільного управління, прав людини, економічного і соціального розвитку тощо [29, с. 46].

Можна зробити висновок, що за останні роки науковий інтерес до вивчення політичного аспекту української миротворчої діяльності зріс як у вітчизняній, так і в зарубіжній політології. Частково це пов'язано зі зростанням ролі України на міжнародній арені, особливо у вирішенні питань, що стоять перед світовим співтовариством.

Тільки систематичне бачення та застосування теоретичних та концептуальних засад у поєднанні з науковою методологією дозволяє всебічно вивчити політичний аспект миротворчої діяльності в Україні.

Під час вивчення політичного аспекту миротворчої діяльності України були використані такі основні науково-методологічні принципи, як історизм та об'єктивність. Послідовне застосування принципу історизму дозволяє вивчати та узагальнювати найбільш характерні аспекти змісту, сутності та основних тенденцій та особливостей формування та розвитку миротворчої діяльності України. Історизм слугує конкретності вивчення генезису знань про розвиток співпраці між Україною та ООН у формуванні системи міжнародної та світової безпеки, виявленню проблем, що заважали формуванню цієї співпраці, а також ключовим чинникам, що визначають її поступовий розвиток. Принцип історизму передбачає відбір та аналіз фактів, подій, явищ на цю тему в конкретній історичній ситуації, у взаємозв'язку та взаємозалежності, беручи до уваги розташування та спрямованість усіх спеціалізованих установ у співпраці між Україною та ООН. На основі застосування принципу історизму передбачається врахувати багатогранні процеси в миротворчій діяльності, визначаються провідні тенденції, закономірності та реальні проблеми її розвитку. Принцип історизму визначає нинішні відносини України з

міжнародними безпековими організаціями, що беруть участь у миротворчій діяльності, у процесі їх розвитку в безперервності новітньої системи міжнародних геополітичних координат, а також допомагає визначити основні фази та пріоритети.

Важливою умовою дослідження є дотримання наукового принципу об'єктивності, який вимагає найбільшої збалансованості в оцінці кожного процесу та явища, порівнюючи різні точки зору. Принцип об'єктивності відображає неупереджений, достовірний підхід до дійсності, її знань, вивчення провідних тенденцій та об'єктивних законів, що регулюють відносини між Україною та ООН у миротворчій діяльності, враховуючи різні форми участі нашої країни в міжнародних миротворчих операціях, зокрема надання миротворчого контингенту, миротворчого персоналу, а також надання матеріально-технічних ресурсів та послуг у розпорядження відповідних органів, які визначаються рішеннями про проведення операцій [49].

Об'єктивність теоретичних висновків базується на дотриманні доказовості історичних фактів й подій, їх реальної дійсності, а також аналізу й уточнення отриманого фактологічного матеріалу, встановлення подібностей та відмінностей у характеристиці основних етапів становлення й розвитку історії миротворчості України.

Науково-методологічні принципи роботи базуються на ключових загально визнаних методах дослідження у вітчизняній та зарубіжній політології. Варто використовувати наукові методи, що визначаються метою та характеристиками предмета пізнання. Для вирішення цих проблем у процесі дослідження необхідно використовувати ряд додаткових наукових методів, серед яких: загальнонауковий (відкриття, відбір, теоретичний аналіз, синтез, актуалізація, індукція та дедукція тощо), спеціальний науковий (історико-

хронологічний, порівняльні історичні, порівняльні, історико-типологічні, системно-структурні, статистичні, діахронічні, історико-генетичні, ретроспективні тощо) методи пізнання.

Метод аналізу та синтезу був використаний для висвітлення деяких аспектів цієї проблеми на всіх етапах її вивчення, забезпечення органічного зв'язку цілого та його частин. Аналіз включає, зокрема, поділ складного явища на складові частини, простіші частини та відокремлення окремих властивостей та взаємозв'язків. Метод аналізу дає змогу поєднувати різну інформацію на основі використання історичних джерел та формувати всебічні знання з історії співпраці між Україною та ООН у період міжнародного миру в сучасний час.

Надзвичайно важлива увага приділяється вивченню окресленої теми та синтезу документальної основи та етапу її наукового розвитку в українській та зарубіжній історіографії. Основним завданням аналітичного підходу є прагнення виявити внутрішні тенденції у військових досягненнях нашої країни та можливості їх розвитку шляхом вдосконалення співпраці з міжнародними партнерами в контексті сучасних викликів, включаючи прогнозування можливих сценаріїв їх поглиблення у міжнародне життя.

Метод синтезу допомагає зв'язати окремі компоненти складних явищ. Завдяки синтезу можна комплексно оцінити формування співпраці України з ООН у всій її різноманітності та багатогранності. Метод аналізу та синтезу дозволяє простежити причинно-наслідкову та історичну обумовленість явищ, а також вивчити історію миротворчості в Україні в цілому як систему, яка, безумовно, має свої інтеграційні властивості.

Наукові методи аналогії й порівняння дають змогу виявити схожість між різними об'єктами миротворчості, що мають значну частину зв'язків, властивостей, а другий з них уможливив сформулювати оцінки про відмінність і

подібність між досліджуваними явищами й подіями загального процесу миротворчої діяльності України.

Порівняння особливо важливе для якісно-кількісної його характеристики, класифікації та узагальнення. До того ж метод узагальнення уможливив виявити загальні ознаки, що дозволяють зробити більш абстрактну версію історичної події чи якої іншої складової процесу співпраці. Перший допомагає простежити певні тенденції, ефективність міжнародних миротворчих операційу разі відбору окремих фактів із хронології відносин між Україною та ООН, а другий дозволяє підкреслити головне, отримати нові знання з запропонованої теми цілий ряд фактів про співпрацю між Україною та ООН.

На основі дедуктивного аналізу визначаються деякі теоретичні положення на підставі систематизації емпіричних знань про досліджуваний об'єкт, виводячи при цьому численні наслідки. Індукція ж уможлиблює проводити все від часткового до загального.

Окрім загальнонаукових методів варто використовувати спеціально-наукові методи. Таким чином, особливо при роботі з явищами та подіями в їх хронологічному порядку, в динаміці їх розвитку та з'ясуванні сутності, провідних тенденцій та характеристик основних етапів становлення та розвитку української миротворчої діяльності використовується історико-хронологічний метод. Це дозволяє розділити тему на багато вузких та конкретніших завдань відповідно до проблеми та розглядати кожну подію в хронологічному порядку. Таким чином будується загальна архітектура теми.

Важливого значення набуває порівняльно-історичний метод. Цей метод дослідження сприяє усвідомленню цілісності, взаємозв'язку, а іноді і суперечливості співпраці між Україною та ООН, з акцентом на пошук спільних

рис та відмінностей. Саме цей метод дозволяє виділити одиничне та загальне на окремих етапах розвитку миротворчого потенціалу нашої держави, а порівняльно-історичний метод визначає відповідність українського законодавства у миротворчих операціях міжнародному праву, порівняльний аналіз тенденцій та особливостей зовнішньої політики України заради світового миру та безпеки. Порівняльно-історичний метод слід використовувати для виявлення спільних та специфічних характеристик діяльності спеціалізованих установ України та ООН, особливостей їх діяльності в різні періоди воєнних конфліктів та кризи.

Серед конкретно історичних методів корисно використовувати: історичний та генетичний, щоб послідовно розкрити характеристики, функції та зміни досліджуваної дійсності в процесі її історичного прогресу, показати причинно-наслідкові зв'язки, закономірності відносин між Україною та ООН у їх безпосередність; історико-системний метод всебічного висвітлення досліджуваних процесів та розкриття внутрішніх механізмів систем визнання складності спеціалізованих органів України та ООН, які розглядатимуть співпрацю між ними як системно інтегрований комплекс, взаємопов'язаний, поєднаний спільними елементами з'ясувати особливості інтегрованої системи, встановити її внутрішні та зовнішні зв'язки; діахронічний метод - періодизувати процес формування та розвитку потенціалу українського мирного континенту в миротворчих операціях, окремих міжнародних операціях з вирішення конфліктів та роботи після реконструкції та визначати етапи історичного розвитку відносин між Україною та ООН шляхом уточнення якісних змін у їх природу.

У дослідженні слід використовувати синхронний метод для опису історичної ситуації та виявлення соціально-політичних та військових факторів, які впливали на відносини ООН з Україною під час їх створення.

Для кращого розуміння політичної ситуації та процесу побудови співпраці між Україною та ООН необхідно враховувати дослідження з цього питання не лише українських авторів, а й їх закордонних колег. Слід підкреслити, що, крім праць політологів та істориків, слід використовувати публікації експертів із суміжних наук, які відображають різні аспекти окреслених питань. Цей системно-міждисциплінарний підхід дозволяє відобразити інтегровані тенденції сучасної політичної науки, допомагає підкреслити нові знання з використанням інструментів різних наук, дає змогу розглянути численні оцінки ключових аспектів роботи.

Дослідження має практичне значення для нашої країни, вивчення сучасного стану взаємодії України з міжнародними організаціями повинно базуватися на аналізі важливих подій, що відбулися за останні роки. Незалежність України, визначення вектору її зовнішньої політики з урахуванням того, що вона була одним із засновників ООН, стає важливим фактором розвитку міжнародних відносин. Аналіз ситуації дозволив зробити висновок, що в новій міжнародній ситуації після закінчення холодної війни припинення конфронтації в біполярному світі знайшло певну нішу для реалізації своєї зовнішньої політики. Участь у миротворчих операціях у різних регіонах світу стає саме тим напрямком, в якому Україна зосередила свої зусилля, знайшовши підтримку у світовій спільноті. Аналіз історіографічної основи на тему магістерської роботи та обґрунтованість вибору методів створили умови для більш глибокого розуміння існуючих тенденцій у вивченні миротворчої діяльності. Це стосується, зокрема, спільних поглядів на історичні факти та тлумачення юридичних документів, які є основою для аналізу політичного аспекту миротворчих місій в Україні.

РОЗДІЛ II. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Сучасні міжнародні відносини характеризуються багатьма суперечностями та конфліктами, особливо внутрішнього характеру, що становлять серйозну загрозу міжнародному миру та безпеці. Це призводить до появи такої форми глобальної співпраці, як операції з підтримки миру. Організація Об'єднаних Націй (ООН), безсумнівно, відіграє провідну роль у цій галузі.

Одним з ключових інструментів для врегулювання конфліктів є застосування військової сили у форматі міжнародних миротворчих операцій (або операцій з підтримання миру), які перебувають на стадії активного розвитку і є порівняно новим явищем у світовому суспільстві. До початку 1990-х років міжнародні миротворчі операції ООН мали досить традиційні завдання - моніторинг режиму припинення вогню і не були безпосередньо спрямовані на побудову миру. На сьогоднішній день варто згадати, що вимоги до миротворчих контингентів значно зросли, а обсяг їх миротворчих завдань розширився. Ці завдання стали більш складними та обширними.

Погляди дослідників на поняття "миротворчі операції" різняться. Деякі вчені вважають, що такі операції є актами воєнізованих збройних сил з функціями поліції. Інші дають більш широке тлумачення цього поняття, включаючи миротворчі операції та миротворчу діяльність різних органів ООН у більш широкому розумінні (економічна допомога, фінансова підтримка).

Метою операцій з підтримання миру є:

- припинення воєнних конфліктів та запобігання їхній ескалації;

- створення умов, які сприяють політичному розв'язанню суперечностей і усуненню можливості рецидиву конфлікту;
- забезпечення громадського правопорядку в зоні конфлікту;
- проведення гуманітарних акцій;
- відновлення порушених конфліктом соціальних і політичних систем [45].

Для України її миротворча діяльність має особлив значення, адже вона розглядається, з одного боку, як засіб зміцнення її національної безпеки через створення стабільного зовнішньополітичного середовища, а з іншого – як її внесок у зміцнення системи міжнародної безпеки. Завдяки участі підрозділів ЗСУ у миротворчих операціях під егідою ООН, Україна стверджує себе як повноправний суб'єкт міжнародних відносин, підвищує свій міжнародний авторитет та має змогу ознайомитися з досвідом інших держав у галузі оборонного планування та реформування збройних сил, демонструє миролюбну політику.

Як відомо, Організація Об'єднаних Націй була створена для того, щоб врятувати майбутні покоління від негативних наслідків війни. Події за останні десять років показують, що ООН не завжди може виконати це завдання, і зараз її можливості в цьому напрямку не зростають. Визнаючи необхідність змінити цю ситуацію, ООН переглядає свій підхід до механізму та принципів миротворчих операцій [37].

Операції ООН з підтримання миру набули поширення саме в роки «холодної війни». Характерними рисами операцій з підтримання миру першого покоління, тобто описаного вище періоду, є:

- миротворці залучалися в разі, коли Рада Безпеки ставила перед ООН завдання забезпечити спостереження за припинення вогню або роз'єднання сил з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено в Статуті ООН;
- вони не повинні були відповідати вогнем на вогонь або роз'єднання сил з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено в статуті ООН;
- війська ООН вели спостереження на місцях і давали неупереджену оцінку дотримання угод про припинення вогню, виведення сил або інших елементів мирних угод давало час і створювало умови для дипломатичних зусиль, спрямованих на усунення корінних причин конфліктів [34].

Закінчення «холодної війни» стало головним поштовхом до радикальної зміни характеру операції ООН з підтримання миру. Звільнившись від протистояння між двома великими державами, Рада Безпеки почала запроваджувати масштабніші місії ООН з підтримання миру, які найчастіше призначалися для надання допомоги у виконанні всезагальних мирних угод між основними учасниками внутрішньодержавних конфліктів.

Крім того, операції з підтримання миру почали включати в себе все більше невоєнних елементів. У цілому такі операції були успішними. Так, наприклад, у Сальвадорі і Мозамбіку миротворці ООН допомогли цим країнам пройти через перехідний етап, і надалі вони могли вже самостійно підтримувати мир. Деякі зусилля зазнали невдачі, ймовірно внаслідок занадто оптимістичної оцінки можливих результатів. Тоді, як у Камбоджі і Мозамбіку здійснювалися складні операції, Рада Безпеки продовжувала направляти миротворців у зони конфліктів, наприклад, до Сомалі та Боснії і Герцеговини, хоча там ще не було досягнуте припинення вогню і не було отримано згоди всіх

сторін у конфлікті. Деякі мандати, надані цим місіям, було неможливо виконати з наданими для цього ресурсами і персоналом. Крім того, у багатьох випадках держави-члени виявилися не готовими досягнути виконання власних рішень за допомогою примусу. Ці невдачі, найважливішими з яких стали масові вбивства в Сребрениці (Боснія і Герцеговина) 1995 року і геноцид у Руанді 1994 року, змусили миротворців ООН ретельно проаналізувати концепцію операцій з підтримання миру, для того, щоб в подальшому робити більш реалістичні прогнози.

Статут ООН покладає основну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки на Раду Безпеки ООН, тому дає їй широкі повноваження, а саме:

- проведення розслідувань спорів між сторонами конфлікту з метою визначення, чи мають вони вплив на міжнародний мир і безпеку;
- звертатися до учасників спору з проханням врегулювання конфлікту шляхом мирних переговорів;
- накладати економічні, дипломатичні санкції та санкції на пересування;
- давати дозвіл на застосування військової сили [29].

В інших випадках, коли безпосереднє втручання Організація Об'єднаних Націй визначається недоречним або недоцільним, Рада Безпеки дає санкцію регіональним або іншим міжнародним організаціям, таким як, Європейський союз (ЄС), Африканський союз (АС), Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Економічне співтовариство західноафриканських держав (ЕКОВАС), або «коаліціям бажаючих країн», виконувати певні функції з підтримання миру або з примусу до миру [29].

Неготовність міжнародної спільноти вживати заходи щодо контролю за конфліктами і їхнього мирного врегулювання може стати причиною появи масштабніших конфліктів, які будуть здатні дестабілізувати ситуацію в сусідніх країнах і поширитись навіть на цілі регіони. Лише набагато сучасних конфліктів можуть вважатися абсолютно «локальними» [7].

Нерідко вони породжують цілу низку таких проблем, як незаконний обіг зброї, наркотиків або людей; тероризм; потоки біженців; нанесення шкоди довкіллю. Наслідки цих явищ відчуваються далеко за межами безпосередньої зони конфлікту. Операції ООН з підтримання миру, проведення яких протягом майже 60 років дозволили здобути досвід роботи на місцях, є незмінним інструментом для розв'язання цих складних проблем.

Унікальність операцій з підтримання миру полягає безпосередньо в їхній загальновизнаній легітимності. Багато розвинених країн з підготовленим персоналом і необхідними ресурсами не хочуть брати безпосередню участь в операціях ООН з підтримання миру, оскільки не вбачають у них національних стратегічних інтересів. Така тенденція вказує на те, що провідні держави світу прагнуть брати участь в миротворчій діяльності лише фінансово підтримуючи такі складні операції, які не входять у зону їхніх національних інтересів, очікуючи, що основне навантаження буде покладено на інші держави.

До «десятки» найбільших країн-контрибуторів персоналу входять: Пакистан, Бангладеш, Індія, Нігерія, Непал; Руанда, Йорданія, Гана, Єгипет та Італія. Простим поясненням цього списку є те, що основні контрибутори часто використовують операції ООН з підтримання миру, як одну з форм навчання і підготовки особового складу та додаткових грошових надходжень [29].

Операції ООН з підтримання миру є досить ефективним інструментом спрямування постконфліктних суспільств у бік досягнення міцного миру і його

втримування. Альтернативи залучення ООН у цій галузі є або набагато дорожчими, або мають значно меншу ефективність.

Організація Об'єднаних Націй також продовжує надавати підтримку для стабілізації ситуації, що виникли після укладання нестійких мирних угод, і сприяти процесами політичного переходу. За один лише 2005 рік ООН надала підтримку в організації виборів у чотирьох постконфліктних країнах: Афганістані, Бурунді, Гаїті і Ліберії, а також запропонувала свою технічну експертну допомогу для проведення виборів в Іраку. 2005 року ООН успішно завершила виконання своїх миротворчих мандатів в Сьєрра-Леоне і Тимор-Лешті і зараз допомагає цим країнам перейти щодо триваліших заходів з миробудівництва через надання підтримки новоствореним там місіям ООН зі сприяння миробудівництву [8].

Хоча Організація Об'єднаних Націй послідовно нарощує свій потенціал, які необхідний для підтримки операцій і планування нових місій, нові потреби підвищують попит на миротворчі можливості ООН і обумовлюють потребу виділення істотних додаткових, зокрема фінансових ресурсів, а також вироблення нових підходів до управління Організацією своїми операціями на користь миру. Операція з підтримання миру може вважатись успішною, якщо вона ефективно виконала мандат, доручений їй Радою Безпеки та впоралась із завданнями, що передбачались. Водночас критерієм ефективності зусиль ООН у постконфліктних ситуаціях слід вважати також здатність країни зберегти тривалий мир і стабільність, стати на шлях реконструкції і розвитку для усунення можливості рецидивів.

Незалежність України вимагала формулювання та реалізації власної зовнішньої політики, яка була зосереджена на забезпеченні безпеки країни, активній двосторонній співпраці з більшістю інших держав, а також із

провідними міжнародними та регіональними організаціями. З цього моменту розпочинається процес законодавчого формування місця нашої країни на міжнародній арені та відбір пріоритетних напрямків, серед яких важливе місце посідає миротворча діяльність.

Незважаючи на існуючі труднощі, немає підстав сумніватися у корисності миротворчих операцій. Однак механізми дії ООН, розроблені в п'ятдесяті роки біполярної опозиції, не є виправданими в сучасних умовах, і сама Організація і її підходи потребують значних змін.

Слід враховувати також складність сучасної миротворчої діяльності, ефективність якої залежить від багатьох факторів: політичних, дипломатичних, економічних, фінансових, військових, правових, економічних.

Наявні інструменти для міжнародної миротворчості далеко не ідеальні. Причинами цього явища є брак чіткої нормативно-правової бази миротворчості, нездатність ООН ефективно застосовувати вже створені механізми для врегулювання конфліктів і, відповідно, здійснювати основні функції, пов'язані з головною метою організації, спрямованою на підтримання міжнародного миру і безпеки. Таким чином, все це змушує багатьох політиків та державних діячів замислюватися або про ефективність імплементації існуючих інструментів мирного процесу, або про розробку нових.

Статут і структура ООН повинні бути адаптовані для розширення функцій Ради Безпеки. Зокрема, це стосується скасування права вето та внесення змін до міжнародних норм, що перешкоджають міжнародному втручання у внутрішні справи країни в кризових ситуаціях [7].

Раніше до миротворчих зусиль зазвичай вдавались після конфлікту, що є однією з причин затяжного характеру багатьох міжнародних конфліктів. Надійним способом забезпечення миру є запобігання небезпечним кризам та

збройним діям конфліктуючих сторін. Превентивна дипломатія, призначена для своєчасного зняття напруженості до відкритого збройного конфлікту, повинна грати тут надзвичайно важливу роль.

Запобіганню конфліктів повинна сприяти також і система заходів раннього попередження. ООН повинна направити своїх спостерігачів, спеціальні місії, щоб своєчасно виявити факти зростання напруженості в деяких регіонах та країнах. Профілактичні заходи можуть включати превентивне розгортання сил ООН, створення демілітаризованих зон за запитом або за згодою зацікавлених сторін. Для зменшення військової загрози було б доречним створити регіональні центри під егідою ООН. Такі превентивні кроки, разом із зусиллями превентивної дипломатії, можуть зробити важливий внесок у запобігання небезпечним конфліктам [9].

Слід враховувати особливості сучасних конфліктів, адже ООН іноді змушена працювати не з урядами, а з різними учасниками конфлікту, які не мають юридичних зобов'язань перед ООН і не є прихильниками ООН. Створення міжнародної системи підготовки військового та цивільного персоналу підвищило б ефективність операцій.

Існує нагальна потреба у збільшенні кількості військовослужбовців у Секретаріаті ООН. Важливими факторами підвищення ефективності діяльності ООН у вирішенні конфліктів є своєчасність розгортання операцій, рішучість та ефективність ведення операцій та чіткість мандату. Ефективність операцій GN значною мірою залежить від поєднання миротворчих заходів та зусиль щодо їх зміцнення.

Важливим резервом підвищення ефективності миротворчої діяльності ООН є співробітництво з регіональними організаціями, широке залучення до

цієї благородної справи численних неурядових організацій, парламентаріїв, ділових і політичних кіл, представників світової громадськості.

Історія участі України в миротворчих операціях розпочалась із затвердження Верховною Радою (далі – ВР) України Постанови від 3 липня 1992 року № 2538–ХІІ “Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об’єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії” [8].

З прийняттям Верховною Радою України Закону “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях”, підписаного Президентом України 23 квітня 1999 року, суттєво спростився механізм з’ясування питань стосовно участі українського військового контингенту в миротворчих місіях під егідою ООН. Згідно зі статтею 4 цього Закону “рішення про направлення миротворчого контингенту чи миротворчого персоналу для участі України у міжнародній миротворчій операції, а також з питань надання матеріально-технічних ресурсів та послуг приймає Президент України з одночасним поданням до Верховної Ради України законопроекту про схвалення рішення в частині щодо направлення миротворчого контингенту” [17].

Стаття 1 зазначає: “У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні: міжнародні миротворчі операції – міжнародні дії або заходи, які здійснюються за рішеннями РБ ООН відповідно до Статуту Організації Об’єднаних Націй, ОБСЄ, інших регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, що створюються за згодою та загальним контролем РБ ООН з метою:

- запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;

- врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням РБ ООН, що може включати, зокрема, спостереження і контроль за додержанням угод про припинення вогню та інших ворожих дій, роз'єднання сторін, які конфліктують, роззброєння і розформування їх підрозділів, виконання інженерних та інших робіт;
- надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів;
- надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів;
- усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії;
- миротворчий контингент – військові підрозділи, оснащені відповідним озброєнням і військовою технікою, засобами підтримки і зв'язку, що направляються Україною для участі в міжнародних миротворчих операціях, у тому числі військові підрозділи Збройних Сил України, інших військових формувань, котрі входять до складу об'єднаних військових підрозділів, що створюються спільно з іншими державами для участі у міжнародних миротворчих операціях (спільні батальйони тощо);
- миротворчий персонал – окремі військовослужбовці та працівники Збройних Сил України, інших військових формувань, особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та інших державних органів і цивільних установ України, які направляються Україною для участі в міжнародних миротворчих операціях і не входять до складу миротворчого контингенту;

- матеріально-технічні ресурси та послуги, що надаються Україною для використання в міжнародних миротворчих операціях, у тому числі бойова і спеціальна техніка, окремі види озброєнь, засоби зв'язку, транспортні засоби, продовольство, медикаменти тощо” [31].

Як уже зазначалось, історія миротворчої діяльності незалежної України розпочалася з її участі в миротворчій операції на теренах колишньої Югославії.

15 грудня 1991 року на прохання керівництва Югославії, РБ ухвалила резолюцію про проведення операції з підтримання миру. 21 лютого 1992 року були створені Захисні Сили ООН (UNPROFOR) з метою забезпечення умов для переговорів про загальне врегулювання в Югославії. Спочатку мандат Сил ООН стосувався Хорватії, а пізніше він поширився на інші республіки колишньої Югославії – Боснію та Герцеговину, Македонію, Чорногорію, Сербію і Словенію [7].

Підставою для участі українських миротворців стала Постанова ВР України № 2538–ХІІ від 3 липня 1992 року “Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об’єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії” (240-й Окремий Спеціальний Батальйон (далі – ОСБ)), від 19 листопада 1993 року. № 3226-ХІІ (60-й ОСБ) та інші загальною кількістю до 1200 військовослужбовців [28].

Основними завданнями 240-го та 60-го ОСБ було забезпечення проведення конвоїв з вантажем гуманітарної допомоги місцевому населенню, сприяння припиненню бойових дій і патрулювання в зонах відповідальності, а також на увагу заслуговує діяльність особового складу щодо:

- встановлення демілітаризованої зони в районі населеного пункту Жепа;
- евакуації 5 тис. громадян під час наступу сербів;

- відновлення електромереж;
- відновлення трамвайного руху;
- забезпечення безпеки роботи аеропорту [42].

Нашим військовослужбовцям були вручені медалі ООН «За службу миру».

Після перших втрат українських миротворців у Сараєво в 1992 році питання політичного та правового захисту миротворчого контингенту загострилося. Україна оголосила про пропозицію розробити міжнародний документ, який би юридично захищав миротворців та регулював їх діяльність. У 1994 р. Така міжнародна конвенція була схвалена Генеральною Асамблеєю ООН і відкрита для підписання [50].

У лютому 1994 р. Україна заявила про готовність взяти участь у системі Угоди про резерви ООН (механізм, згідно з яким певні військові частини країн, що входять до системи Угоди про резерви, готові прийняти на своїй території відповідно до чинного законодавства. ООН). Згодом Україна була включена до держав-членів цього механізму [42].

25 березня 1996 р. Верховна Рада України прийняла резолюцію "Про співпрацю миротворчих сил України в Словенії". У середині 90-х років Екваторіальна Африка стала паралельною діяльністю "блакитних шоломів" з українською символікою: 16 січня 1996 року на прохання секретаріату ООН Верховна Рада прийняла резолюцію щодо пропозиції щодо забезпечення 5 особового складу. України. Практична реалізація поста в цілому розпочалася через два місяці: 16 березня 1996 року 901-а окрема понтонно-мостова рота (генерал-сержант) з 200 чоловік прибула до Луанди. Виведення в Україну 901 машини з обладнанням та озброєнням відбулося між 20 і 23 грудня 1996 року у зв'язку із закінченням мандату її діяльності в Анголі [70].

Відповідно до рішення Верховного головнокомандувача союзників у Європі, 240-ті миротворчі сили України в Європі були передані із Сараєво в Мостар та Боснію. Криза в Косові в першій половині 1999 р., яка об'єктивно створила умови для безпосередньої реалізації норм Закону "Про участь України в міжнародних миротворчих операціях", продовжила традицію активної участі українських миротворців. Відповідно до указу Президента України № 852 від 14 липня 1999 р. "Про розгортання миротворчого контингенту для участі України в міжнародній миротворчій операції в Косово, Федеративна Республіка Югославія", зі змінами, має сенс направити український миротворчий контингент до 800 збройних сил України, Присутність Міжнародних сил сприяння безпеці в Косово під егідою ООН [70].

Законодавче положення про участь українських миротворців у балканських подіях було посилено законом України від 16 липня, який підтвердив указ Президента України від 14 липня із застереженням: українські солдати "не братимуть участі в акціях загроз територія формування Косово "[7].

Взимку 1998 року, під час парламентської виборчої кампанії, навіть пропонувалася ідея створення постійного українського контингенту миротворців ООН, набраного із запасу офіцерів, звільнених до резерву.

18 лютого 2002 р. під час засідання Спеціального комітету ООН з питань миротворчих операцій, яке розпочалося в Нью-Йорку 11 лютого, заступник Постійного представника України при ООН В. Крохмаль звернувся з чинною ініціативою до ООН. Від імені України він запропонував проголосити Міжнародний день миротворців ООН на згадку про всіх, хто бере участь і продовжує брати участь в миротворчій операції ООН, та на честь пам'яті тих, хто віддав своє життя. Державам-членам було запропоновано відзначити

Міжнародний день миротворців ООН 29 травня, коли Рада Безпеки ООН у 1948 р. Затвердила рішення про розгортання першої миротворчої операції [7].

Ця ініціатива знайшла абсолютну підтримку, і наступного року, 29 травня 2003 року, Міжнародний день миротворців Організації Об'єднаних Націй вперше у світі відзначався [18].

Українські миротворці показали високий рівень професійних навичок, що сприяло подальшій активній участі України в миротворчих місіях за співпраці з ООН та ОБСЄ, зокрема:

- Спеціальна Місія ООН в Афганістані(квітень 2000 р. — травень 2001 р.);
- Місія ООН на півострові Превлака, Хорватія(січень 1996 р. — грудень 2002 р.);
- Гуманітарна місія в Державі Кувейт (квітень — серпень 2003 р.);
- Місія ООН у Сьєрра-Леоне (березень 2001 – грудень 2005 р.);
- Місія ОБСЄ у Грузії (1999 р. — грудень 2005 р.);

Недовге перебування української армії навесні 2003 року в Кувейті стало підготовчим кроком для участі України в операціях в Іраці. Батальйон радіаційного, хімічного та біологічного захисту був направлений до Кувейту через загрозу застосування зброї масового знищення. Заявлено, що українська армія ні в якому разі не братиме участі у бойових діях, а буде виконувати повністю гуманітарну місію у разі використання такої зброї [13].

Окремо слід згадати миротворчу діяльність української армії в Іраці. І розпорядженнями Президента України Леоніда Кучми від 2 червня 2003 року "Кінцевий термін миротворчого континенту для участі України в міжнародній

миротворчій операції в Республіці Ірак", Україна взяла на себе відпустку, очолила Раду безпеки Резолюції 22 (2003 р.)) №N 14 № z № 14 № z № 14 № z № 14 № z № 14 ОО z № 14 2003 2003, отже, його участь "у заходах щодо створення умов для стабільності та безпеки в Республіці Ірак призначена для вирішення загроза миру та міжнародній безпеці »[59].

Слід зазначити, що, незважаючи на те, що указ посилається на резолюцію Республіки Білорусь, український контингент не був "миротворцем" у традиційному розумінні, оскільки діяв не під егідою ООН, а як партнер США. Крім того, офіційно встановлено інші причини участі України в цій операції, зокрема економічні. Так, Леонід Кучма у своєму указі зазначив, що "допомога Республіці Ірак буде важливою для забезпечення участі України у повоєнному економічному відновленні цієї країни" [7].

Особливо чітка перспектива мала місце для вітчизняного військово-промислового комплексу, оскільки Ірак зник до радянської військової техніки, а Україна відзначалася настільки ж низькими витратами. Не менш важливими були неофіційні причини участі України в іракській кампанії. Для самого Леоніда Кучми це була гарна можливість покращити свій імідж на міжнародній арені, яка зазнала серйозних ударів через низку гучних скандалів, пов'язаних із вбивством журналіста Георгія Гонгадзе та журналіста Гонгадзе. Неофіційними причинами участі України в цій кампанії є бажання військового командування підвищити рівень підготовки українських військових кадрів, оскільки в них фактично брали участь українські миротворці.

Однак набір добровольців для відправлення до точки доступу не був складним завданням. Мотивація звичайних солдатів їхати до Іраку була різною. Але перше місце посів матеріальний фактор. Інформація про високу зарплату

(щонайменше 600 доларів) стала основною причиною їх ділової поїздки в Іран для більшості новобранців з миротворчого контингенту армії.

За час перебування українського миротворчого контингенту в Республіці Ірак було вбито 18 солдатів та близько 40 поранено. Українське суспільство не розуміло, за що борються українські солдати в чужій країні, а вітчизняні політики одночасно намагалися заgravати з українським суспільством та урядом США. Тим не менше, з інавгурацією президента Віктора Ющенка справа була остаточно вирішена на користь виведення українських військ. Україна сподівалася отримати великі економічні дивіденди від участі у повоєнному відбудові Іраку, але торгівля між двома країнами неухильно зменшується з 2003 року. Цьому сприяє той факт, що українські уряди та бізнес-делегації, орієнтуючись на військову та енергетичну сфери, практично ігнорували інші сфери економічного співробітництва. Крім того, Україна не має чіткої економічної політики щодо Близького Сходу загалом та Іраку зокрема. Найважливішим досягненням у 2009 році стало підписання найбільшої в історії України операції з продажу військової техніки на загальну суму 2,4 мільярда доларів. Цей контракт підписала державна компанія "Укрспецекспорт".

Загалом продовж роки свого існування Україна як незалежна держава брала участь у 34 миротворчих операціях, зокрема:

- у складі Тимчасових сил ООН у Лівані (липень 2000 – квітень 2006 р.);
- у складі багатонаціональних сил в Іраку (серпень 2003 – грудень 2005 р.);
- Місія ООН в Ефіопії та Еритреї (листопад 2000 р. — липень 2008 р.)

- Місія ООН у Грузії (серпень 2001 р. — червень 2009 р.);
- Місія ООН у Судані (жовтень 2005 р. — липень 2011 р.).
- Антитерористична операція НАТО «Активні зусилля» (25 травня 2007 р. — 13 листопада 2013 р.). Головна мета операції — виключити можливість забезпечення міжнародних терористичних організацій морським шляхом, запобігти нелегальним перевезенням в інтересах фінансування міжнародних терористичних організацій;
- Операція Європейського Союзу «АТАЛАНТА» (03 січня — 05 березня 2014 р.). Головна мета операції — захист суден, а також стримування та запобігання актів піратства і озброєних розбійних нападів біля узбережжя Сомалі;
- У складі Міжнародних сили сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан (2007 р. — 2014 р.);
- Місія ООН у Ліберії (2004 р. — лютий 2018 р.);
- У складі Сил ООН з підтримання миру на Кіпрі та інших.

Миротворча діяльність України в рамках ООН не обмежується лише військовими аспектами. Україна широко представлена в підрозділах Цивільних поліцейських сил ООН. 54 українських цивільних службовці брали участь у складі Спеціальних міжнародних поліцейських сил ООН у Боснії і Герцеговині, Перехідної адміністрації ООН для Східної Славонії в Хорватії, Сил превентивного розгортання ООН у колишній югославській Республіці Македонія. У січні 2003 року представники України повернулися з місій ООН у Боснії і Герцеговині та Хорватії, мандат яких завершився. Крім того, українські цивільні спостерігачі брали активну участь у спостереженні за виборами, які проводилися під егідою ООН у Південно-Африканській Республіці та

Мозамбіку. Україна надавала свої авіатранспортні послуги ООН для проведення низки гуманітарних операцій на Африканському континенті. Понад 1000 українських військовослужбовців і цивільних поліцейських представляють зараз нашу державу в місіях ООН у Грузії, Демократичній Республіці Конго, Ефіопії та Еритреї, Косово (Сербія), Лівані, Сьєрра-Леоне, Східному Тиморі [47].

За 28 років історії участі України як самостійного гравця в сфері забезпечення миру та міжнародної безпеки, - близько 44 000 українських військовослужбовців взяли участь у 34 операціях.

На сьогодні угруповання українських миротворців представлені в 8 міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки – в Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго, Місії ООН у Косово, в Місії ООН у Південному Судані, в складі Тимчасових сил ООН із забезпечення безпеки в Аб'єй та Сил ООН з підтримання миру на Кіпрі, в складі Багатонаціональних сили КФОР у Косово та Тренувально-дорадчої місії НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан, а також Спільних миротворчих сил в зоні безпеки Придністровського регіону Республіки Молдова.

Варто зазначити, що Україна є єдиною країною серед держав-партнерів НАТО, яка брала участь в усіх основних операціях та місіях Альянсу. На даному етапі український національний контингент та персонал виконують завдання у складі місії НАТО “Рішуча підтримка” в Ісламській Республіці Афганістан (21 військовослужбовців) та багатонаціональних сил КФОР у Косово (40 військовослужбовців).

Останніми роками спостерігається значне зменшення участі України в миротворчих операціях під егідою різних міжнародних організацій. І це

пов'язано не лише з подіями на Сході України та необхідністю захищати власну територію. Так під української присутності спостерігався у 2001 році, коли 1536 українських військових, поліцейських та спостерігачів брали участь в операціях ООН. З 2005 року українська участь в таких операціях скоротилась майже вдвічі. У тому ж 2005 році зі складу багатонаціональних сил в Іраку було виведено більш ніж 1500 українських військовослужбовців.

Спостерігається також і постійне зменшення кількості представників правоохоронних органів України, які беруть участь у миротворчих місіях. Якщо у 2014 році в місіях під егідою різних організацій брали участь 88 правоохоронців, то у 2017 році їх було лише 48.

У 2006 році Кабінет Міністрів України прийняв Розпорядження «Про заходи щодо забезпечення підготовки миротворчих контингентів і миротворчого персоналу», відповідно до якого була підтримана пропозиція Міноборони щодо утворення Міжнародного центру миротворчості та безпеки на базі 232 загальновійськового полігону Західного оперативного командування за участю і за сприяння міжнародних, у тому числі неурядових, установ та організацій, вітчизняних та іноземних підприємств, зокрема Державної компанії «Укрспецекспорт» та дочірнього підприємства «Катредез Україна».

Варто зазначити, що ще в 2013 році Україна стала десятою країною у світі, яка отримала міжнародний сертифікат відповідності ООН й набула право на підготовку кадрів для міжнародної поліції ООН. Така підготовка здійснюється на базі Спеціального миротворчого центру Національної академії внутрішніх справ.

Як висновок, можна сказати, що Україна завжди брала активну участь в міжнародних миротворчих ініціативах. Проте на сьогодні, фактично спостерігається значне зменшення уваги всередині України щодо можливостей

участі у миротворчих операціях, що обумовлено неузгодженість роботи різних відомств, відповідальних за цю сферу, фактичне ігнорування змін, які відбуваються у світовій миротворчій діяльності та максимальну орієнтацію на військовий компонент, без урахування поліцейських та цивільних можливостей. Звичайно, головною причиною зміни пріоритетів є існуюча загроза територіальній цілісності з боку РФ та фактично повна відсутність реальної допомоги зі сторони міжнародних партнерів.

Першим комплексним документом, який окреслив політику України щодо участі у миротворчих операціях, став Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» від 23 квітня 1999 року. В ньому, зокрема, говорилось: «Усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, враховуючи зобов'язання України як держави-члена Організації Об'єднаних Націй, подавати допомогу ООН в діях, що провадяться відповідно до Статуту ООН, а також зобов'язання як держави-члена Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) конструктивно співробітничати у використанні всього діапазону можливостей ОБСЄ для запобігання конфліктам та для їх розв'язання, Україна розглядає участь у міжнародних миротворчих операціях як важливу складову своєї зовнішньої політики» [48].

15 червня 2009 року Указом Президента України була затверджена «Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України», документ, який повинен передбачати перспективне, стратегічне бачення подальшої миротворчої діяльності держави, визначити «пріоритетні цілі участі держави у міжнародній миротворчій діяльності, завдання та механізми реалізації національних інтересів у цьому процесі»[47].

Серед позитивних положень цього документу варто відзначити розширення кола міжнародних організацій, з якими Україна готова спільно працювати для забезпечення миру та стабільності. У Стратегії, зокрема, йде мова про те, що «ураховуючи значимість миротворчої діяльності у забезпеченні міжнародного миру та створенні сприятливих зовнішніх умов для розвитку і безпеки нашої держави, Україна має й надалі залишатися активним її учасником. При цьому основну увагу слід приділити розширенню участі України у міжнародних миротворчих операціях як одній із найбільш результативних форм міжнародної миротворчої діяльності»[47].

В документі визначаються пріоритетні цілі участі України у міжнародній миротворчій діяльності:

- збереження та розширення активної присутності України у міжнародній діяльності, спрямованій на підтримання миру і безпеки;
- підвищення міжнародного авторитету України та підтвердження її прагнень до інтеграції в європейський та євроатлантичний безпековий простір;
- забезпечення реалізації національних інтересів[47].

Останній пункт викликає питання, оскільки визначення національних інтересів держави немає ані в цьому документі, ані в Стратегії національної безпеки України або ж Законі про засади внутрішньої та зовнішньої політики.

Крім того, «Стратегія міжнародної миротворчої діяльності України» дуже поверхово визначає пріоритети нашої миротворчої діяльності. Так, зокрема, пропонуються три рівні пріоритетності міжнародних миротворчих операцій, які повинні бути враховані під час підготовки пропозицій щодо участі України у таких операціях:

- перший – операції, які проводяться в регіонах, що є ключовими для національних інтересів України;
- другий – операції, які проводяться спільно з міжнародними партнерами України, співпраця з якими сприяє європейській та євроатлантичній інтеграції нашої держави;
- третій – інші операції, в рамках яких українські миротворці роблять внесок у зусилля міжнародної спільноти з підтримання миру і стабільності.

При цьому не визначено рівні пріоритетності регіонів світу для національних інтересів України, яке відсутнє і в інших нормативно-правових документах, які могли б визначати це питання. Викликає запитання і другий рівень пріоритетності, адже, виходячи з нього, Україна вже повинна була мати великий контингент в Афганістані, однак там досі знаходиться лише 10 громадян України, що було обумовлено складним сприйняттям цієї місії всередині українського суспільства, як через попередню історію залучення в Афганістані, так і через підпорядкованість цієї місії НАТО.

В той же час, одним із основних регіонів миротворчої активності України є африканський континент, де українські військовослужбовці присутні в складі місій ООН у Ліберії, Судані, Демократичній Республіці Конго та Кот-д'Івуарі. Однак, африканські держави ніколи не були серед пріоритетів української зовнішньої політики і зазвичай мають дуже низький рівень уваги державних органів та підприємств. Відтак, висока представленість в цьому регіоні не пояснюється ні нормою про національні інтереси, ні контекстом поглиблення євроатлантичного співробітництва.

Вартим уваги є і той момент, що порівняно із Законом «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» (1999), у

Стратегії 2009 року зникли чотири мети миротворчої діяльності держав, а саме: боротьба з міжнародним тероризмом і піратством; ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру; евакуація населення із зони конфлікту; виконання поліцейських функцій по забезпеченню безпеки і додержання прав людини. Причому частково ці положення були доповнені в Законі правками 2012 року, але не знайшли відображення в Стратегії.

Окремо варто відзначити, що в Стратегії відсутнє бачення України щодо гендерного питання, а саме збільшення участі жінок у миротворчій діяльності, яке входить до поточних пріоритетів ООН та НАТО. Немає там і посилання на новий механізм Системи зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки. Замість визначення заходів з метою підвищення рівня оперативного реагування, в Стратегії пропонується «активізувати діяльність, спрямовану на розширення представництва України у Секретаріаті ООН, насамперед у департаментах миротворчих операцій та польової підтримки, багатонаціональних органах військового управління, а також у керівних структурах миротворчих операцій, в яких беруть участь українські миротворці» [47]. Хоча цей елемент теж є важливим, але він аж ніяк не може бути першочерговим чи, тим паче, єдиним.

Беручи до уваги вищесказане, показовим є той факт, що більшість підзаконних актів України посилаються саме на Закон «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях», а не на Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України. Більше того, саме Закон отримувач належні оновлення в останні роки, які краще відповідають реаліям розгортання миротворчих операцій, в той час як Стратегія фактично залишається ситуативним документом, про якій мало хто згадує.

Важливим напрямком міжнародного співробітництва Збройних Сил України є проведення миротворчих операцій в різних регіонах світу. Сьогодні участь у міжнародній миротворчій діяльності має виключно важливе значення для України і розглядається нашою державою як засіб зміцнення своєї національної безпеки через створення стабільного зовнішньополітичного середовища, а також як внесок у зміцнення глобальної та європейської системи безпеки. Вказане питання активно обговорюється в засобах масової інформації, в експертному середовищі, під час політичних дискусій. Більшість фахівців схиляються до думки, що активна участь Збройних Сил України у міжнародних миротворчих операціях позитивно впливає на становлення міжнародного авторитету нашої держави, сприяє зміцненню її оборонного потенціалу. Водночас, миротворчі операції, як правило, проводяться в екстремальних умовах, несуть загрозу життю і здоров'ю військовослужбовців, призводять до людських втрат, що надзвичайно болісно сприймається в нашому суспільстві.

Тому важливо проаналізувати, чи відповідає національним інтересам України її подальша активна участь у проведенні міжнародних миротворчих операцій. Міжнародні миротворчі операції – міжнародні дії або заходи, які здійснюються за рішеннями Ради Безпеки ООН, інших регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки, згідно з положеннями глави VIII Статуту ООН, а так само дії і заходи багатонаціональних сил, що створюються за згодою Ради Безпеки ООН, які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою:

- 1) запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;
- 2) врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних та внутрішніх конфліктів;

3) надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх конфліктів, а також катастроф природного або техногенного характеру;

4) виконання міліцейських (поліцейських) функцій по забезпеченню безпеки і додержання прав людини;

5) надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів;

6) усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії [17].

Цілями застосування ЗС України у міжнародних миротворчих операціях є наступні:

- запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів;
- врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних чи внутрішніх конфліктів за згодою сторін або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН;
- надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок конфліктів;
- виконання функцій щодо гарантування безпеки та дотримання прав людини; надання допомоги в подоланні наслідків конфліктів;
- усунення загрози миру, порушень миру чи актів агресії [45].

Характер, форми участі України у міжнародних миротворчих операціях визначаються Конституцією та законодавством України, її міжнародними зобов'язаннями та угодами, а також рішеннями Ради Безпеки ООН, керівними документами ОБСЄ та загальноприйнятими нормами міжнародного права. Позиція нашої держави щодо миротворчої діяльності як на європейському, так і на інших континентах базується на відповідних документах ООН та ОБСЄ, а

також Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору.

Останніми роками постійно зростає роль міжнародних організацій, таких як ООН та ОБСЄ, у забезпеченні глобальної та регіональної стабільності.

Суттєво змінюється і роль НАТО, яка сьогодні залишається майже єдиною міжнародною структурою, що має реальні засоби підтримання миру в Європі. Це обумовлюється значним внеском даної організації у підтримання миру, стабільності та загального клімату довіри на євроатлантичному просторі, у створення нової архітектури безпеки в Європі, у поглиблення процесів роззброєння, контролю над озброєннями і нерозповсюдженням зброї масового знищення тощо. Північноатлантичний Альянс виявив здатність адаптуватися до нових реалій, долати організаційні обмеження закритого оборонного союзу та впроваджувати нові форми міжнародної кооперації у сфері безпеки.

Участь НАТО у врегулюванні конфліктів, відновленні миру та безпеки в світі, проведенні гуманітарних операцій є найбільшою та найпомітнішою зміною в діяльності Альянсу з часів закінчення холодної війни. За останні роки значно підвищилася оборонна спроможність Альянсу, збагатився його практичний досвід управління складними миротворчими операціями. Це в першу чергу пояснюється активною участю НАТО у врегулюванні криз, спричинених війнами, що супроводжували процес розпаду колишньої Югославії.

Сьогодні НАТО все більше уваги приділяє питанням реагування на кризові ситуації та побудови стабільного безпекового середовища не лише в Європі, але й інших регіонах світу. В останні роки відбулась корінна зміна пріоритетів діяльності НАТО, переосмислення підходів забезпечення європейської та євроатлантичної безпеки, що отримало вираження у переході

від накопичення військової сили для забезпечення колективної безпеки її членів до запобігання ескалації внутрішніх конфліктів та виникненню загроз колективній безпеці на ранніх стадіях її появи. Досвід, отриманий від участі у міжнародній миротворчій діяльності, дозволяє Альянсу і в подальшому розвивати цей напрям діяльності та сприяє поширенню співпраці у цій галузі з іншими міжнародними та регіональними організаціями, такими як ООН, ОБСЄ, ЄС, Африканський Союз тощо.

Миротворча діяльність, на сьогодні, окрім того, що вона стала одним із найбільш значущим елементів забезпечення державної безпеки, є також одним з пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. Хоча кожна місія несе в собі ризик для життя військовослужбовців, але вони є важливими та особливими в загальному контексті.

Досвід отриманий кожним військовослужбовцем в таких гарячих точках нічим не можна замінити. Тому підрозділи Збройних Сил, які пройшли через миротворчі операції – це вже структури нової якості, “острівки нового сучасного українського війська”. Залучення українських військовослужбовців до міжнародної миротворчої діяльності є надзвичайно важливим з точки зору набуття досвіду врегулювання збройних конфліктів, організації та всебічного забезпечення військових підрозділів під час виконання завдань в умовах, наближених до бойових та досягнення взаємосумісності з підрозділами збройних сил держав-членів НАТО та партнерів.

Миротворча діяльність дає широкі можливості для апробації моделі професійних збройних сил і слугує своєрідним полігоном для підготовки досвідчених військових кадрів. Високий рівень підготовки, продемонстрований під час участі ЗС України у спільних миротворчих операціях, відповідальність за доручену справу створили їм заслужений авторитет у всьому світі. За

оцінками багатьох фахівців, українські військовослужбовці за основними показниками бойової і морально-психологічної підготовки нічим не відрізняються від натовських колег.

Існують певні розбіжності в озброєнні і бойовій техніці, які потребують узгодження, але це не є суттєвою перешкодою для ефективного виконання завдань у спільних миротворчих операціях [3].

Займаючи активну міжнародну позицію, у тому числі через участь в миротворчих операціях, ми можемо розраховувати на успіхи як у процесі наближення до повноправного членства в європейських та євроатлантичних структурах так і у створенні ефективних Збройних Сил, вибудовуючи свою архітектуру безпеки із суто українським акцентом. Крім цього, участь у миротворчих операціях дає змогу визначати вимоги і коригувати пріоритети розвитку та модернізації озброєнь і військової техніки відповідно до сучасних умов, у тому числі з використанням можливостей військово-технічного співробітництва із збройними силами інших держав.

Україна приєдналась до міжнародної миротворчої діяльності у 1992 році, після затвердження Верховною Радою України Постанови „Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії”. На сьогоднішній день створена солідна законодавча база, яка детально регламентує всі аспекти діяльності Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях. Її основу становлять Закони України “Про оборону України”, “Про Збройні Сили України”, “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях”, “Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав”, “Про ратифікацію Угоди між державами-учасницями Північноатлантичного договору та іншими державами, які беруть

участь у програмі “Партнерство заради миру” щодо статусу їх збройних сил та Додаткового протоколу до цієї Угоди”, “Про ратифікацію Угоди між Україною та Республікою Польща у справі створення спільної військової частини для участі в міжнародних миротворчих і гуманітарних операціях під егідою міжнародних організацій” та інші нормативно-правові акти.

На сьогоднішній день близько 30 тисяч військовослужбовців ЗС України взяли участь у міжнародних миротворчих операціях у багатьох регіонах світу під егідою ООН та інших міжнародних організацій, і на сьогодні Україна впевнено входить до десятки найбільших країн-контрибуторів для цього роду діяльності. Широке залучення українських військовослужбовців до міжнародних миротворчих операцій сприяло подальшому розвитку цього напрямку діяльності ЗС України, а також набуттю досвіду реагування на кризові ситуації та захисту національних інтересів нашої держави. Активна участь України в миротворчій діяльності приносить відповідні дивіденди. Головне і найбільше надбання в цій царині – підвищення іміджу України на міжнародному рівні. Це дає можливість здійснювати підготовку підрозділів та окремих фахівців ЗС України за міжнародними програмами. Це дозволяє Україні реально претендувати в майбутньому на участь у проектах післявоєнного устрою країн, де українські миротворці беруть участь у врегулюванні воєнно-політичних конфліктів.

Нарешті, це додає досвіду нашим політичним і військовим аналітикам, командирам і іншим військовим спеціалістам, вчить їх точніше прогнозувати та робити необхідні передбачення, бути готовими до будь-яких несподіванок і загострень. Крім політичного, миротворча діяльність України має важливий економічний ефект і приносить суттєві доходи бюджету держави. Найбільш вагомих результатів у миротворчій діяльності Україна досягла у кооперації з НАТО. Так, у миротворчих операціях у Боснії та Герцеговині, починаючи з

1992 року, спільно з НАТО діяли 240-й та 60-й окремі спеціальні батальйони, 40-а оперативна група штабних офіцерів, підрозділ військової поліції, група військових спостерігачів та 15-й окремий вертолітний загін, які забезпечували виконання операцій Сил Виконання Угоди (IFOR) та Сил Стабілізації (SFOR). Завдяки проведеним операціям ситуацію в Боснії та Герцеговині було нормалізовано і країна приступила до процесу розбудови миру: відновили діяльність урядові інституції, налагодилося мирне життя, до своїх домівок повернулися тисячі біженців, відбудовуються об'єкти інфраструктури.

З початку 90-х років українське суспільство обговорювало доцільність участі нашої країни у миротворчих місіях. Це питання особливо гостро стояло до прийняття Конституції 1996 р. Декларація про державний суверенітет 1990 р. свідчить про намір України стати нейтральною державою. Але це положення не було включено до тексту Конституції України. Як відомо, нейтральна держава навіть не бере участі в миротворчих операціях.

На початку ХХІ століття головними питаннями участі українських військових у міжнародних заходах стали фінансове забезпечення українських миротворців та доцільність їх участі в операціях на територіях країн, які знаходяться на далекій відстані і безпосередньо не зачіпають національних інтересів України.

Що саме вигідно Україні від участі в миротворчих операціях у регіонах, які не загрожують її безпеці? Адже миротворчі операції - це люди, обладнання та гроші. І Україна не така багата країна, щоб просто витратити гроші на операції, які не принесуть дивідендів.

Наприкінці ХХ ст. держави, на територіях яких відбувалися міжетнічні, збройні та інші конфлікти, бачили миротворцями сусідні країни. Це цілком

зрозуміло, адже схожість менталітетів та розуміння специфіки регіону сприяє кращому виконанню миротворчих місій.

Присутність України в таких місіях завжди вітається. Не випадково участь України вітають як міжнародні організації, так і сторони конфлікту. І останнє, але не менш важливе: позитивний імідж мирної країни, відсутність будь-яких конфліктів на території України, добрі політичні відносини з усіма країнами, досвід українських миротворців завдяки неодноразовій участі у миротворчих операціях, високий рівень фізичної підготовленості до цього.

На жаль, події в Лівані 2006 року та в Косово 2010 року, коли українські миротворці брали участь у шахрайстві з паливом, мали критичні наслідки. Прикро, що такі дії кидають тінь на українських миротворців та підриває їхню довіру. Тільки запобігання таким випадкам та суворе покарання винних можуть зменшити ризики. Активне втручання України створює сприятливі умови для реалізації її зовнішньоекономічних інтересів.

Україна створює основу для майбутнього економічного співробітництва, беручи участь у миротворчих операціях. Потреба України в альтернативних джерелах енергії відіграє важливу роль. Присутність України у миротворчих операціях на Близькому Сході зміцнює та зміцнює відносини з багатими нафтою арабськими країнами.

Однак це розуміння прийшло лише у 2009 році, коли економічні фактори, що впливають на конфлікт, та майбутні економічні пріоритети нашої країни були закріплені в "Стратегії міжнародної мирної діяльності України". Зокрема, економічна взаємодія сучасного світу досягла рівня, коли жодна з них не може існувати поза системною взаємодією з іншими країнами, тому економічна криза

в країні, яка постраждала від конфлікту, може суттєво погіршити економічну ситуацію у світі. країн.

Тому серед чотирьох пріоритетних цілей участі України у міжнародній миротворчій діяльності було забезпечення реалізації національних інтересів та "сприяння залученню українських компаній, установ та організацій до економічної та соціальної реконструкції країн, в яких міжнародна миротворча операція має місце.

Сучасна мирна діяльність в Україні не тільки активна, але й постійно прагне до географічного розширення, зміцнення військово-політичного авторитету країни. Миротворчі операції є одним з найважливіших елементів підтримання високого рейтингу українських військових. Крім того, це можливість для справжньої військової підготовки на практиці. Що стосується Близького Сходу, ми не повинні забувати про політичні та іміджеві дивіденди, які отримує Україна від участі в миротворчих операціях. Серед них: підтримка двосторонніх відносин з членами коаліції та країнами регіону, можливість просування їхньої військової техніки на міжнародні ринки, участь у реструктуризації країн після конфронтації та нові договори.

Підтримуючи мирні зусилля в регіональних організаціях, Україна сподівається на додаткові "пункти" у своїх переговорах щодо інтеграції в європейські та євроатлантичні структури, оскільки НАТО та Європейський Союз приділяють все більшу увагу регіонам Близького Сходу та Африки, вирішення конфліктів, посередництво, а також безпосередня участь у миротворчих операціях.

Україна не може залишатися осторонь процесів розвитку оперативних можливостей Євросоюзу, що створюються для виконання гуманітарних і рятувальних завдань під час врегулювання кризових ситуацій. Поглиблення

співпраці у цій сфері є одним з важливих чинників інтеграції України до ЄС. Високо оцінена участь нашої держави у поліцейській місії ЄС у Боснії та Герцеговині.

Продовжуються консультації з метою створення спеціальної угоди про використання Євросоюзом можливостей України у сфері дальніх авіатранспортних перевезень. Відносини України з ЄС спрямовані на розвиток партнерства з метою ефективного протистояння новим загрозам глобальній безпеці – тероризму, розповсюдженню зброї масового ураження, організованій злочинності, нелегальній міграції. Україна вже продемонструвала можливість співпраці з Євросоюзом у цій сфері. Враховуючи професіоналізм, самовідданість та наполегливість українських миротворців, наша країна продовжує отримувати запрошення щодо направлення миротворчих контингентів і миротворчого персоналу до складу новостворюваних та вже існуючих місій. Зокрема, Україна отримала запрошення взяти участь у нещодавно започаткованій Місії ООН у Судані, направити миротворчий персонал до штабних елементів Багатонаціональних сил у Іраку та до складу Тренувальної місії НАТО у Іраку. Зважаючи на набутий досвід, значні політичні та економічні дивіденди від участі у миротворчих операціях, Україна зацікавлена у подальшій активізації цієї форми міжнародного співробітництва.

Серед пріоритетів розвитку – поширення співпраці з НАТО у миротворчій діяльності. Зокрема, йдеться про участь України в антитерористичній операції НАТО на Середземному морі „Активні зусилля”, Тренувальній місії НАТО в Іраку, підтримці Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані, а також наміри долучитися до надання НАТО підтримки Африканському союзу у врегулюванні громадянського конфлікту у суданській провінції Дарфур.

Таким чином можна зробити висновок, що подальший розвиток міжнародної миротворчої діяльності Збройних Сил України є перспективним і важливим напрямом здійснення державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України. Його реалізація дозволяє:

- прискорити процеси європейської та євроатлантичної інтеграції України;
- позитивно впливати на зміцнення авторитету нашої держави на світовій арені;
- сприяти розвитку співробітництва з євроатлантичними та іншими регіональними структурами безпеки;
- розвивати взаємовигідні відносини з країнами світу на двосторонній та багатосторонній основі;
- накопичувати бойовий досвід врегулювання воєнних конфліктів сучасності та підготовки військових підрозділів до участі в операціях;
- досягти взаємосумісності з підрозділами збройних сил країн-членів НАТО та ЄС;
- отримати додаткові кошти для бюджету держави;
- сприяти проведенню заходів оборонної реформи в нашій державі.

Активна участь українських військових у миротворчій діяльності, безумовно, є одним із найважливіших зовнішньополітичних здобутків держави, фактором, що суттєво посилює євроінтеграційні перспективи України. Ця участь обумовлена, перш за все, необхідністю відстоювати національні інтереси нашої держави у галузі безпеки, зміцнювати її міжнародний авторитет як повноправного суб'єкта міжнародних відносин. З огляду на зазначене,

участь Збройних Сил України в міжнародній миротворчій діяльності доцільно вважати одним з пріоритетних шляхів їх майбутнього розвитку.

РОЗДІЛ III. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Великий досвід миротворчої діяльності дозволяє нам говорити не лише про позитивні аспекти, такі як міжнародний престиж, співпраця для забезпечення високого рівня безпеки, збільшення військового потенціалу тощо, але і про існування певних проблем.

По-перше, однією з існуючих проблем є неналежний рівень участі у Системі резервних угод ООН / Системі зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки.

Україна сьогодні знаходиться лише на першому рівні країн-контрибуторів з 4 можливих. Більше того, Україна повинна укласти додаткову угоду щодо участі у новій Системі зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки.

Відповідно до процедури, для розміщення на рівні 1 необхідно письмове або онлайн подання заяви-зобов'язання, включаючи всі заповнені додатки. Надається перелік основного та власного обладнання та сертифікат закінчення базової підготовки та перевірки знань про права людини, а також інформацію щодо часу, за який військово буде доступне та на який час воно буде доступне для розгортання. Для розміщення на рівні 2 вже має бути підготовлений проект Меморандуму та проведений успішний візит консультативно-оціночної місії (AAV).

Для розміщення на третьому рівні необхідно розпочати переговори щодо детального Меморандуму про взаєморозуміння та подати Перелік навантажень у потрібному форматі, поданому в Секцію контролю пересування Департаменту польової підтримки Секретаріату ООН (Movcon).

Найвищий Четвертий рівень досягається заявою країни-контрибутора військ, в якій зазначено можливість розгортання її персоналу протягом 30/60/90 днів.

Другою проблемою є низький рівень залучення жінок.

Під час відкритих дебатів у Раді безпеки ООН в жовтні 2017 року, віцепрем'єр-міністр І.Климуш-Цинцадзе зазначила, що «Україна визнає важливість рівної та повної участі жінок у всій діяльності, спрямованій на попередження та вирішення конфліктів, миробудівництво та підтримку миру» [51].

Більше того, відповідно до Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2020 року особлива увага приділяється участі жінок у миротворчих процесах, причому як на рівні миротворчих заходів, так і участі у миротворчих операціях. Так, зокрема, визначене завдання – «Розширення участі жінок у розбудові та встановленні миру, формуванні культури миру». Відповідними показниками зазначено:

– кількість жінок, які беруть участь у міжнародних миротворчих операціях – з поступовим збільшенням їхньої частки до 30% у 2020 році, а початковими – 5% у 2016 році.

– кількість жінок у переговорних групах – з поступовим збільшенням їхньої частки до 30% у 2020 році, а початковими – 10% у 2016 році.

– кількість жінок у моніторингових місіях – з поступовим збільшенням їхньої частки до 30% у 2020 році, а початковими – 10% у 2016 році.

Відповідно до відповіді Генерального штабу ЗСУ України, у період з 2014 по 2017 рік жінки-військовослужбовці не брали участі у складі

національних контингентів. За цей період загалом 5 жінок брали участь у складі національного персоналу на посадах військових спостерігачів та офіцерів штабів місії: а саме у Місії ООН у Косово (1 особа), Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго (3 особи) та Місії ООН у Ліберії (1 особа) [11].

За інформацією наданою Міністерством внутрішніх справ, у період 2014-2017 років. у складі національного персоналу МВС України у міжнародних операціях з підтримки миру та безпеки перебувало 15 жінок-правоохоронців [10].

Ці данні демонструють невідповідність поставленим цілям, проте все ж за останні роки ми можемо спостерігати позитивну динаміку, що дає змогу на подальше вирішення цих проблемних моментів у найближчому майбутньому.

Участь України у міжнародних миротворчих операціях розглядається за двома особливо важливими моментами: національна безпека та військовий потенціал.

Високі ділові якості, професіоналізм, готовність працювати в складних умовах - ось лише деякі якості, якими володіють українські миротворці. Водночас Україна продовжує брати активну участь у миротворчій діяльності в рамках місії різних міжнародних організацій.

Так, у 2008 році представники ЄС обговорили можливість запросити Україну до участі у миротворчих операціях ЄС у Чаді, Африка. Характер небезпеки та особливості сучасного світу визначають зростаючу залежність національної безпеки кожної країни від ситуації в будь-якому регіоні світу. Збройні конфлікти особливо небезпечні, оскільки вони мають не тільки руйнівний потенціал, але й значний вплив на міжнародну стабільність і безпеку. Згідно світового досвіду, прийняття дієвих заходів щодо запобігання

та врегулювання таких конфліктів можливе лише спільними зусиллями багатьох країн у рамках міжнародного миру та захисту міжнародної безпеки.

Важливим елементом є те, що Україна не лише приєднується до миротворчих місій, а й узгоджує позиції з впливовими світовими лідерами, зокрема з Європейським Союзом, щодо врегулювання дипломатичних суперечок. Так, 25 березня 2008 року кандидатура приєдналася до України до проголошення плану ЄС щодо ситуації в Близькому Шоді, де Європейський Союз висловив свою повну промисловістьАннаполійському мирному процесові, зокрема, планує створити брестиномобигую державу чинного розвитку. "[70]

Однак слід зазначити, що сьогодні Україна недостатньо представлена серед міжнародного цивільного персоналу миротворчих місій. Насправді вся діяльність зосереджена лише у військовій галузі, тоді як наші партнери все більше присвячують себе цивільній складовій миротворчої діяльності. Така ситуація зумовлена не лише висококваліфікованою роботою українських військових, але й недостатньою роботою українського Міністерства закордонних справ. Участь цивільного персоналу надасть додаткові можливості для встановлення майбутніх взаємовигідних контактів у приймаючій країні.

Якщо говорити про загальні можливості розширення участі України у миротворчих заходах, то вони сьогодні існують більше за рахунок розширення співпраці у місіях, де вже присутні представники нашої країни, ніж за рахунок збільшення кількості таких місій. Україні слід розглянути можливість розширення переліку послуг та експертів, які вона може надати міжнародним організаціям, зокрема, щодо збільшення кількості цивільного та поліцейського персоналу-спостерігача [53].

Конфлікти на території Широкого Близького Сходу та Африки, де переважно представлені українські миротворці, потребують нині не лише військової присутності або охорони об'єктів та населення, а й великих зусиль щодо відновлення нормального життя країни, зокрема, державних інституцій, інфраструктури тощо. В цих сферах Україна може бути корисною, як на етапі миротворчої операції, так і на етапі постконфронтаційного врегулювання.

Не останню роль у прийнятті майбутніх рішень щодо участі у нових миротворчих операціях, відіграватимуть відносини України з її основними партнерами та подальший шлях європейської та євроатлантичної інтеграції, адже саме Сполучені Штати та Європейський Союз на сьогодні є основними посередниками та ініціаторами миротворчої діяльності та зусиль у врегулюванні збройних конфліктів у різних куточках світу.

Необхідно зазначити, що, незважаючи на той факт, що пріоритетними для України повинні залишатися конфлікти на території країн, які знаходяться у безпосередній близькості від її кордонів та мають прямий вплив на національну безпеку, тим не менш, Україна повинна залишатися активним учасником миротворчих процесів у регіоні Широкого Близького Сходу та Африки.

Така діяльність не лише сприяє її міжнародному іміджу та встановленню взаємовигідних контактів, а й відповідає національним інтересам країни - допомагає підтримувати боєздатність української армії та надає практичні навички роботи в кризових ситуаціях на місцях. Крім того, це може принести значні економічні дивіденди у майбутньому [62].

Україні слід бути обережнішими у плануванні та підготовці своїх миротворчих місій, а також у психологічній та культурній підготовці миротворців для роботи в інших країнах. Проблемним залишається той факт, що українські миротворці недостатньо розмовляють іноземною мовою.

Незважаючи на формальну необхідність скласти іспит перед тим, як відправити його на місію, він номінальний. Відсутність бажання штатного персоналу вивчати іноземну мову призводить до низького рівня знань англійської мови, а іноді до неможливості виконувати завдання на належному рівні та ускладнює спілкування з іншими країнами. Крім того, важлива активна дипломатична підтримка участі нашої країни в миротворчих операціях та швидкість прийняття рішень щодо дислокації українського контингенту.

Посередництво у вирішенні міжнародних суперечок для будь-якої країни є доказом визнання її політичного значення. Якщо це посередництво виявиться успішним і призведе до конкретних результатів, оцінка країни, яка вступила, зростає. Україна неодноразово виконувала роль посередника, оскільки не має значного економічного чи військового потенціалу впливати на ці події у світі за допомогою коштів. Вона давно є нейтральною країною, має вигідне геополітичне положення, позитивний імідж на міжнародній арені, тому потенційно може розкрити себе у сфері посередництва.

Пропозиція бути посередником з конкретним планом мирного врегулювання чи миробудівництва, чітке й послідовне його виконання може підвищити рейтинг з-поміж світових держав, збільшити її авторитет та вагу [7].

За потенціалом Україна є можливим регіональним лідером, але, аби відповідати цьому, слід мати не лише геополітичні та гео економічні переваги, історичні зв'язки та репутацію, а й готовність брати на себе відповідальність за події як у регіоні, так і за його межами.

Для ефективної реалізації зовнішньої політики України, зміцнення її авторитету у світі українське керівництво повинне окреслити коло першочергових ініціатив щодо участі нашої держави у вирішенні конфліктів. Пріоритетними на сьогодні повинні стати Придністров'я, Нагорний Карабах,

Південна Осетія та Абхазія як країни, що знаходяться на території безпосередніх партнерів та сусідів, заважають реалізації багатьох планів щодо співпраці у Чорноморському басейні та загрожують безпеці всього регіону та України, зокрема. Крім того, ці конфлікти є пріоритетними, адже там на цей час існує певний посередницький вакуум, знижується рівень російського впливу, особливо у Придністров'ї та Нагорному Карабаху, і Україна може зайняти гідне місце виваженого посередника. На Близькому Сході з огляду на існування великої кількості посередницьких зусиль та серйозних гравців Україні не має сенсу виступати із окремим дипломатичними ініціативами.

Достатньо обмежитися участю у миротворчих операціях, можливо розширити кількість операцій, в якій беруть участь українські військові, та приєднатися до інших ініціатив. Україні краще орієнтуватися на посередницькі ініціативи та пропозиції Європейського Союзу, позаяк США дотримуються більш агресивної та антиарабської позиції, що може завдати шкоди Україні у подальших контактах з арабськими державами, які є її перспективними економічними партнерами.

Що стосується ініціатив Російської Федерації, то дуже часто вони висуваються на противагу американським позиціям, відтак, Україна може залишитися між двох вогнів. Європейські ж ініціативи більш репрезентативні та відповідають українському курсу на європейську інтеграцію.

Сильною стороною українського посередництва є готовність нашої країни співпрацювати з іншими посередниками. Тому і в майбутніх ініціативах варто активно залучати до реалізації власних планів світове співтовариство, особливо структури ООН, ОБСЄ та ЄС, а іноді й окремі держави, які також мають вплив чи інтерес в цьому регіоні для надання ваги та визнання власних ініціатив.

Україна, зокрема, може в рамках багатосторонніх посередницьких ініціатив пропонувати свою територію для проведення переговорів – географічне розташування нашої держави та нейтральний статус щодо конфліктів робить її територію придатною для проведення переговорів, які неможливо провести безпосередньо у конфліктуючій зоні.

Вдалими прикладами організації переговорів є проведення їх на Мальті та у Норвегії. Україні необхідно більше уваги приділяти процесу постконфронтаційного врегулювання та мирного будівництва, а не безпосередньому втручання у хід конфлікту. Проведення вільних виборів, тренування цивільного та поліцейського персоналу, розмінування територій, реконструкція та велике будівництво, та багато іншого – це сфери, де Україна вже має досвід та позитивну історію імплементації.

Однак нашій країні слід забезпечити постійний та суворий контроль над українськими контингентами за кордоном задля недопущення повторення ситуації, яка сталася у Лівані. Для практичної реалізації українських ініціатив було б доцільним створити у рамках МЗС окрему раду з питань посередництва для розробки пропозицій, із залученням фахівців з інших установ, аналізу ходу імплементації існуючих посередницьких ініціатив тощо. Діяльність спеціального представника більше зосереджена на поточних ініціативах, а невід’ємною частиною роботи цієї ради повинен стати аналіз минулих ініціатив та стратегічне планування майбутніх.

Однак слід взяти до уваги, що Україна отримає дивіденди та підвищить рівень своєї національної безпеки, забезпечить реалізацію своїх національних інтересів лише у випадку реалізації на постійній основі планів, які вона пропонує, а не повторення долі кишинівського плану, який реалізовується з великими затримками. Українське керівництво має не декларувати свої

посередницькі ініціативи без попередньої розробки конкретного плану врегулювання, конкретних пропозицій щодо вирішення конфлікту та участі в цьому України. Базуючись на типології посередництва на основі принципу суб'єктності, ми можемо дійти висновків, що дії України найчастіше підпадають під інституціональне або державне посередництво, спостерігається повна відсутність індивідуального посередництва.

Попри назву «План Ющенко», план щодо врегулювання конфлікту у Придністров'ї 2005 року, тим не менш, є класичним проявом саме державного посередництва, а не індивідуального. Особа глави держави в цьому випадку стала символічним елементом помаранчевої революції та оновленої держави, вона не демонструвала персональний досвід, авторитет тощо.

До того ж індивідуальне посередництво з боку представників України у найближчому часі не є перспективним та імовірним. Це відбувається через відсутність тих особистостей, які мали б достатній досвід та персональний авторитет, аби бути залученими до врегулювання конфліктів на території інших держав [31].

Аналізуючи фактори, які впливають на успішність посередника та ефективність його дій, треба зазначити, що статус посередника має значний вплив на першому етапі, тобто на етапі прийняття рішення ворогуючими сторонами. У цій ситуації Україна не володіє такими характеристиками, як впливовість, наявність ресурсів, однак, загальна миролюбна зовнішня політика та відсутність конфліктів у минулому робить для деяких держав її досить привабливою.

Щодо стилів посередництва, то Україна може користуватися фасилітацією та формуляцією, маючи невеликий досвід та відсутність можливостей для маніпуляції. Так і тактики, як налагодження контактів між

сторонами, ідентифікація основних питань та інтересів, з'ясування ситуації, передача послання між сторонами, висвітлення спільних інтересів, допомога з розробкою рамок для прийняттого результату, пропозиції щодо фінального документа, можуть бути найбільш ефективними для використання українською державою. Багато сьогоденних конфліктів можуть здатися далекими для тих, хто не перебуває безпосередньо на лінії вогню.

Однак світові держави повинні порівняти ризики, пов'язані з діями, з очевидною небезпекою бездіяльності. Неможливість міжнародного співтовариства вжити заходів для придушення конфліктів та їх мирного вирішення може призвести до загострення конфліктів та збільшення кількості їх учасників. Конфлікти другої половини ХХ століття показали, наскільки швидко громадянські війни однієї країни можуть дестабілізувати сусідні країни і поширитися на цілі регіони. Вони часто створюють низку проблем: незаконний обіг зброї, тероризм, торгівля наркотиками, біженці та екологічна шкода. Їх наслідки відчуються далеко за рамками безпосередньої дії конфлікту. Вирішення цих та інших глобальних проблем вимагає міжнародної співпраці, в якій Україна може відігравати активну роль.

Як показала світова історія, на жаль, мирні періоди в історії людства завжди були коротшими, ніж у воєнний час, і жодна країна не може застрахуватися від можливості участі у кривавому конфлікті. На мій погляд, той факт, що до України звертаються за допомогою, свідчить про її важливий авторитет у сучасному світі та зростаючий попит на висококваліфіковану військову силу для участі в миротворчих операціях, адже український контингент вже неодноразово підтверджував міжнародній спільноті свою здатність брати участь у процесі забезпечення миру на ділі, а не на словах, до того ж на високому рівні.

ВИСНОВКИ

Беручи до уваги все вищесказане, можна зробити висновок, що результатом дослідження є ґрунтовний аналіз політичного аспекту миротворчої діяльності України. В роботі було розглянуто теоретико-методологічні аспекти дослідження предмету магістерської роботи, висвітлено наявні здобутки в цій галузі, що дало змогу, опираючись на роботи політологів, істориків та фахівців суміжних галузей дослідити різні точк зору з приводу певних історичних подій в історії миротворчої діяльності України та окреслити їх загальну картину, мконцентрувавшись на науковій новизні данного дослідження.

Велику увагу було присвячено розгляду історичного перебігу подій миротворчої діяльності українських військових. Із 1992 року наша країна є учасником миротворчих операцій під егідою ООН, що стало суттєвим компонентом нашої зовнішньої політики, підкреслило її важливе спрямування на запобігання війнам та збройним конфліктам, а також на збереження миру, зокрема, через участь у відповідних місцях. Участь України в миротворчій діяльності разом з такою організацією, як ООН, підвищує авторитет держави на міжнародній арені, дає змогу взяти участь у створенні колективної безпеки у світі, зробити свій внесок у підтримку міжнародного миру і стабільності.

Участь у миротворчих акціях ООН – пріоритет зовнішньої політики України. Досвід застосування Збройних Сил України в миротворчій діяльності свідчить, що така участь є окремими завданням військово-політичного характеру і вимагає від особового складу Збройних Сил України специфічної підготовки (політичної, правової, мовної, психологічної тощо), готовності до виконання невластивих для військовослужбовців функцій, що обумовлені мандатом ООН, відповідного рівня оперативної й технічної підготовки, який передбачав би оволодіння штабними процедурами, технікою і, можливо,

зброєю інших держав, що беруть участь у міжнародній миротворчій діяльності. Набутий досвід у миротворчому процесі, безперечно, допоможе Українській державі успішніше розробляти плани на майбутнє.

За 28 років участі України як самостійного гравця в сфері забезпечення миру та міжнародної безпеки, - близько 44000 українських військовослужбовців взяли участь у 34 миротворчих операціях, зокрема:

- в операціях ООН на території колишньої Югославії (у Хорватії, Косово, Македонії, Східній Славонії), в Анголі, Гватемалі, Таджикистані, Афганістані, Кувейті, Лівані, Судані, Кот-Д'Івуарі, Сьєрра-Леоне, Ефіопії та Еритреї, Грузії;

- в операціях НАТО в Боснії та Герцеговині, Косово, Іраку, операціях «Океанський щит» та «Активні зусилля»;

- у місіях ОБСЄ в Косово та Грузії;

- в операції ЄС «АТАЛАНТА»;

- у багатонаціональних силах в Іраку, гуманітарній місії в Кувейті, Міжнародних силах сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан.

Найчастіше, українські військові у складі миротворчих операцій виконують такі завдання:

- гелікоптерне забезпечення;

- патрулювання зони відповідальності, збір та аналіз інформації;

- моніторинг процесу роззброєння, демобілізації та реінтеграції усіх озброєних угруповань;

- розвідка, розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів;

- сприяння у наданні гуманітарної допомоги;
- супроводження гуманітарних вантажів;
- ведення інженерної розвідки шляхів руху, об'єктів та місцевості;
- моніторинг процесу роззброєння, демобілізації, реінтеграції;
- морське патрулювання.

Аналізуючи історію української миро творчості, важливим моментом є аналіз проблемних моментів та здобутків. Серед проблем було виділено:

- неналежний рівень участі у Системі резервних угод ООН / Системі зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримки миру та безпеки - Україна сьогодні знаходиться лише на першому рівні країн-контрибуторів з 4 можливих;
- низький рівень залучення цивільного компоненту
- неузгодженість військового та поліцейського компоненту миротворчої діяльності.
- низький рівень залучення жінок.

Проте впродовж останніх років можна спостерігати позитивну динаміку у вирішенні цих недоліків, що дає змогу казати про подальші перспективи.

Досвід, накопичений в миротворчих операціях за кордоном за останні роки, сприяв підтримці боєздатності української армії та реформуванню Збройних Сил та організації АТО.

Не можна забувати про політичні та іміджеві дивіденди, які Україна отримує, беручи участь у миротворчих операціях. Це включає підтримку двосторонніх відносин з членами коаліції та країнами регіону, а також

можливість просування їхньої військової техніки та обладнання на міжнародних ринках.

Крім того, є надія на співпрацю у процесі перебудови держав після конфронтації та нових договорів. Однак такі варіанти можливі за умови збереження найвищих стандартів поведінки українських миротворців та уникнення корупційних скандалів, таких як в Лівані та Косово.

Україні слід розглянути свої варіанти розширення переліку послуг та експертів, які вона може надати міжнародним організаціям, зокрема для збільшення кількості цивільного та поліцейського персоналу, спостерігачів.

На сьогодні необхідно:

1. Переглянути Стратегію миротворчої діяльності України, де, зокрема, звернути увагу на наступні пункти:
 - Підвищення рівня залученості до Системи зі створення та визначення готовності сил до застосування в операціях ООН з підтримання миру та безпеки;
 - Розширення можливостей використання та створення багатонаціональних миротворчих контингентів;
 - Участь України в миротворчих операціях ЄС;
 - Залучення більшої кількості жінок для виконання миротворчих функцій;
 - Підготовку цивільного персоналу та збільшення українського цивільного персоналу в складі місій;
 - Питання миротворчої підготовки міжнародних контингентів на території України.
2. Запровадити спільний навчальний курс МВС та МО з метою кращого ознайомлення з методикою дій та особливостями діяльності кожної сторони під час виконання обов'язків у складі миротворчих

контингентів, що може покращити цивільно-військове співробітництво під час виконання обов'язків в країні перебування.

3. Оновити Наказ «Про затвердження Каталогу можливостей України щодо підтримки міжнародних миротворчих операцій та навчань», № 446/810/385/605/501/781/336/284/519 від 07.07.2012, який би відповідав поточній безпековій ситуації через нелегальну анексію Криму та ситуацію на Донбасі.
4. Створити спільний МЗС, МВС та МО реєстр колишніх учасників миротворчих операцій, які могли би залучатися на підтримані позиції (seconded positions) для роботи у міжнародних організаціях.

Предмет даного дослідження є актуальним, насамперед, тому що останніми роками спостерігається зменшення участі України у миротворчій діяльності під егідою різних міжнародних організацій, що пов'язано як з об'єктивними причинами – безпековою ситуацією на території України через агресивні дії Російської Федерації, так і суб'єктивними причинами – недостатньою увагою до миротворчої діяльності, невідповідністю сучасним змінам та пріоритетам миротворчої діяльності.

Наразі першим пріоритетом для України мають стояти саме власні безпекові питання, вирішення яких створить сприятливі умови для подальшої активної миротворчої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анан Кофи А. Предотвращение войн в предупреждение бедствий: усиливающийся глобальный вызов: годовой доклад о работе организации. – 1999. – 115 с.
2. Анчабадзе Б. Грузия – Абхазия: реалии конфликта и перспективы урегулирования / Б. Анчабадзе // Матеріали міжнародної конференції-«Чорноморсько-каспійський регіон: умови та перспективи розвитку».- К.: НАН України, Ін-т пробл. міцності, 1998. - С. 93 – 100.
3. Баландіна Н. Миротворча діяльність ООН: деякі питання методології дослідження та історіографії проблеми // Дослідження світової політики. – Вип.– К., 2000. – С. 78 – 85.
4. Батрименко Олег Володимирович. Особливості сучасних збройно-політичних конфліктів : дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2006.
5. Біркович Р.В. Україна в контексті миротворчої діяльності ООН // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – С. 182 –187.
6. Бруз В. Гуманітарні катастрофи та гуманітарні інтервенції // Політика і час. – 2001. – № 3. – С. 76–81;
7. Бруз В ООН і врегулювання міжнародних конфліктів / В.С. Бруз// Політика і час. - 2005. -№ 5. - С. 90 – 96.
8. Бруз В. Україна в ООН: питання національної і міжнародної безпеки / В.С. Бруз // Політика і час. -1994. - № 4. - С. 80 – 85.
9. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем / НАН України; Інститут історії України; Всеукраїнська асоціація сприяння ООН. — К.: Генеза, 2006. — 240 с.

10. Віднянський С. Особливості становлення зовнішньої політики незалежної України / С. Віднянський // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – № 20. – С. 18–40.
11. Відповідь Міністерства внутрішніх справ України №22/2/1-527 від 30.11.2017
12. Відповідь Міністерства оборони України №315/2/7067 від 20.11.2017
13. Воєнна доктрина України: Затверджена Указом Президента від 15 червня 2004 р. № 648 зі змінами, внесеними Указом від 15 липня 2004 р. // Офіційний вісник України. - 2004. - №30.
14. Гайдук К. Усіх помирить Україна... ціною життя своїх солдат // Дзеркало тижня. – 2001. – №30. – 11–17 серпня.
15. Гайдуков Л. Ф., Кремень В. Г., Губерський Л. В. та інші. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 рр.): Підручник. – К.: Либідь, 2001. – 622 с
16. Гевко В. Україна в контексті тенденцій сучасного світового розвитку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ues/2009_3/Articles/3/Viktoriya%20Hevk.pdf
17. Голик М. М. Українські миротворці як приклад мужності, відваги та героїзму / М. М. Голик // Військовонауковий вісник. – 2012. – Вип. 18. – С. 15–25.
18. Голопатюк Л. С. Миротворча діяльність Збройних Сил України у сучасній системі міжнародної безпеки / Л. С. Голопатюк // Матеріали міжнародної конференції - «Оборонна політика України: реалії та перспективи». - К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки. - 2006. - С. 33 – 45.

19. Голопатюк Л.С. Про підсумки підготовки та участі підрозділів і персоналу ЗСУ у миротворчій діяльності у 2003 році та завдання на 2004 рік / Л. С. Голопатюк // Доповідь на розширеному засіданні колегії МО України. - К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки. - 2003. - С. 3 – 12.
20. Голос Миротворцев // Вестник Музея миротворческой операций. – 2006. – № 245. – 16 июня. – <http://www.un-museum.ru>.
21. Гриднев В. П., Крюшин Н. Г., Родин В. А. Об идеологии разделительных линий в Европе: история и современность / В. П. Гриднев, Н. Г. Крюшин, В. А. Родин // Военная мысль. - 1998. - № 5. - С. 6 – 13.
22. Грищенко К. В ім'я запобігання війнам / К. Грищенко // Політика і час . – 1998. – № 6. – С. 36 – 42.
23. Гудим В. Досвід України в миротворчій операції КФОР та участі в програмі «Партнерство заради миру» [Електронний ресурс] / В. Гудим // Режим доступу - <http://www.niss.gov.ua/> .
24. Дронговський О. С. Правове регулювання участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки / О. С. Дронговський // Юридична наука. – 2013. – № 5. – С. 89–98.
25. Закон України “Про участь України в міжнародних миротворчих операціях” // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 22–23. – С. 202.
26. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. - С. 301.
27. Закон України «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» // Народна армія. - 1999. – № 97. – С.3.

28. Ільчук Л. За європейським виміром. Воєнна організація України в системі воєнно-політичних відносин (зовнішньополітичний аспект) / Л. Ільчук // Політика і час. – 2005. – № 9. – С. 26 -29.
29. Їжак О. І. Багатонаціональні операції за участю України: юридичні, політичні і військові аспекти реалізації політики позаблоковості. Аналітична записка. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dp.niss.gov.ua/articles/414/>
30. Каменецький М. Миротворчість / М. Каменецький // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т. 2. – 812 с.
31. Кисилев А. К. К теории и практике миротворческих операций ООН [Електронний ресурс] / А. К. Кисилев // Режим доступу – <http://www.ptc.h10.ru/>
32. Кіреєв С. Л. Правове регулювання участі Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки / С. Л. Кіреєв // Юридична наука. – 2014. – № 1. – С. 92–99.
33. Клименко О. П. Миротворча діяльність українського війська. Перше десятиліття / О. П. Клименко - К.: Неопалима купина, 2004. – 224 с.
34. Кривонос Р. Міжнародна співпраця як об'єкт наукового дослідження / Р. Кривонос // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 38/39. – С. 23–31.
35. Лега А. Ю. Основні напрямки діяльності українських миротворчих підрозділів (1992 – 2006 рр.) / А. Ю. Лега // Україна ХХ ст.: Культура, ідеологія, політика. – 2007. – Вип. 12. – С. 485 – 494.
36. Малин В. Время стучать касками // Інтернет-газета Трибуна. – 2005. – 24 ноября. – <http://tribuna.com.ua/news/2005/11/24/39223/>.

37. Мельник О. М., Радиш Я. Ф. Міжнародні миротворчі операції: особливості правового регулювання / О.М. Мельник, Я. Ф. Радиш // 408 Наукові записки. Серія “Історичні науки” Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - Хмельницький: ІРУС. – 2004. – № 4. - С. 242 – 245.
38. Меморандум про розуміння між Урядом України та Організацією Об’єднаних Націй стосовно участі в системі резервних угод ООН. 06.08.1997. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_k68
39. Міжнародна миротворча діяльність МВС України. Перспективи розвитку на 2015 рік. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naiau.kiev.ua/smc/index.php/ua/mizhnarodnamyrotvorcha-diialnist-mvs-ukrainy.html>
40. Морозов Г.И. ООН на рубежі ХХІ века (кризис миротворчества ООН) // Доклади інститута Європы, 1999. – №55.
41. Наказ «Про затвердження Каталогу можливостей України щодо підтримки міжнародних миротворчих операцій та навчань», № 446/810/385/605/501/781/336/284/519 від 07.07.2012
42. Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції з підготовки та застосування національних контингентів, національного персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки». № 23 від 18.01.2016 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0206-16/paran12#n12>
43. Палагнюк Ю. В. Сучасний стан та перспективи співробітництва НАТО та України у сфері миротворчості / Ю. В. Палагнюк // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Політологія. – 2008. – Т. 93. – Вип. 80. – С. 31–34.
44. Пацьох О. С., Раєвич Т. І. Участь України в миротворчій діяльності Організації Об’єднаних Націй. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

- http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/nvnu/misnarod_vidnos/2008_6/R1/7.pdf
45. Піховшек В. Східна Європа та українська реальність / В. Піховшек // Спостерігач. – 1992. – № 1. - с. 12 – 16.
 46. Поліщук М. Приречений батальйон. Погляд лікаря-політика на участь у миротворчих місіях // Дзеркало тижня. – 2003. – № 49. – 20–26 грудня.
 47. Поляков Л., Сунгуровський М. Європейська безпека: нові загрози – старі відповіді / Л. Поляков, М. Сунгуровський // Національна безпека і оборона. - 2001. - №9. – С. 18 – 26.
 48. Постанова ВР України “Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об’єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії” // <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
 49. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 року “Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України” [Електрон. ресурс]: Указ Президента України [від 15 червня 2009 року]. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435%2F2009>
 50. Про участь України в міжнародних миротворчих операціях [Текст]: закон України від 23 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради. – 1999. - №22-23. - С. 202.
 51. Радиш Я., Мельник О., Андрієнко О. Миротворчі операції як елемент національної безпеки / Я. Радиш, О. Мельник, О. Андрієнко // Управління сучасним містом. - 2004. - № 10. - С. 3 – 9.
 52. Рєпін І. В. Миротворчий інститут ООН: віхи створення та розвитку // Військово-науковий вісник. – 2012. – Випуск 18. – С. 77–84.
 53. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325

- “Жінки, мир, безпека” на період до 2020 року», 24.02.2016,
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80>
- 54.Семенов В.С. Вооруженные силы ООН. Практика применения. – М.:
Международные отношения», 1976. – 174 с.
- 55.Сидорук А. Співробітництво в реальному вимірі // Дзеркало тижня. –
2002. – № 21. – 8–14 червня;
- 56.Силіна Т. Україна на Балканах: партнер чи бідна родичка? // Дзеркало
тижня. – 2001. – № 30. – 11–17 серпня.
- 57.Ситник Т. П., Олуйко В. М., Вавренюк М. П. Національна безпека
України: теорія і практика. Навч. посібник / Т. П. Ситник, В. М. Олуйко,
М. П. Вавренюк. - К.: Кондор, 2007. - 615 с.
- 58.СІПРІ 2007: Щорічник: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека:
Пер. з англ. / Стокгольм. міжнар. ін-т дослідження миру; Укр. центр екон.
і політ. Досліджень ім. О. Разумкова; редкол. укр. вид.: Л. Шангіна
(головний редактор) та ін. – К.: Заповіт. – 2008. – 624 с. 72 Україна–
Європа–Світ
- 59.Соболев А. Дії військових миротворчих контингентів в превентивному
розгортанні та врегулюванні конфліктів в Чорноморському регіоні //
www.nissp.gov.ua/book/Perepel/016.htm.
- 60.Ткачук Г. Військові аспекти нових геополітичних реалій України / Г.
Ткачук // Військово-науковий вісник. - 2004. - Випуск № 6. - С. 281 – 287.
- 61.Указ Президента України Про Порядок розгляду пропозицій щодо участі
України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. 1 лютого
2000. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/153/2000>
- 62.Україна на шляху до НАТО: через радикальні реформи до набуття
членства / За ред. Г. Перепелиці. - К.: «Стилос», 2004. - 400 с.

63. Україна у міжнародних відносинах ХХ століття. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://librai.y.if.ua/books/10.html>
64. Участь у миротворчій діяльності ООН. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://un.mfa.gov.ua/ua/ukraine-un/peacekeeping>
65. Феденко О. В. Миротворча діяльність України як критерій готовності її Збройних Сил / О. В. Феденко // Військово-науковий вісник. – 2012. – Вип. 18. – С. 97–107.
66. Федоров В.Н. ООН – інструмент по поддержанию международного мира и безопасности (Международноправовые вопросы): дис. д-ра юрид. наук. – М., 1982. – 409 с.
67. Ханенко С. Тёмные пятна на голубом // Зеркало недели. – 2005. – № 36. – 17–23 сентября.
68. Хохлышева О.О. Действующее международное право и современный миротворческий процесс. – Н. Новгород, 2000. – 155 с.
69. Храбан І. А. Система європейської безпеки і напрями воєнно-політичної інтеграції України до її структур: Монографія. – К.: Варта, 2005. – 544 с.
70. Черногор Я. ...
71. Чекаленко Л. Зовнішня політика України / Л. Чекаленко. – К.: Либідь. – 2006. – С. 712.
72. Шамрай В. О., Коропаткін І. М. Участь Збройних сил України в міжнародних миротворчих операціях / В. О. Шамрай, І. М. Коропаткін // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - Хмельницький: ІРУС. – 2006. – № 6. – С. 232 – 242.
73. Шевченко А. Зелені купюри під блакитним шоломом // Дзеркало тижня. – 2005. – № 50. – 24–30 грудня;

- 74.Шелест Г. В. Перспективи розширення миротворчої діяльності України на Широкому Близькому Сході та в Африці / В. Г. Шелест // Трибуна. – 2010. – № 5/6. – С. 26–28.
- 75.Шелест Г. Українські миротворці на Близькому Сході / Г. Шелест // Політика і час. – 2005. – № 7. – С. 58 – 63.
- 76.Шерегін М. О. Україна та Росія у системі міжнародних відносин: Стратегічна перспектива / М. О. Шерегін. - К.: Вища освіта, 2001. - 420 с.
- 77.Шпитяк Л. Блакитні шоломи: допомога приходить з неба / Л. Шпитяк // Військо України. - 2007. - № 5 (83). - С. 4 – 8.